

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΑΝΟΝΟΣ

Ώδή α'. Ήχος πλ. β'. Ο Εἰρμός

*«Κύματι θαλάσσης, τὸν κρύψαντα πάλαϊ διώκτην
τύραννον, ὑπὸ γῆς ἔκρυψαν, τῶν σεσωσμένων οἱ
Παῖδες· ἀλλ' ἡμεῖς ὡς αἱ Νεάνιδες, τῷ Κυρίῳ ἄ-
σωμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται».*

Μέσα στό κύμα τῆς θάλασσας, ἐκείνον πού στά πα-
λιά ἔκρυψε (κατεπόντισε) τό διώκτη τύραννο (Φα-
ραώ), ἔκρυψαν στή γῆ τά παιδιά (οἱ ἀπόγονοι) ἐ-
κείνων, πού εἶχαν τότε θαυματουργικά σωθεῖ. Ἐ-
μεῖς ὅμως, σέ ἀντίθεση μ' ἐκείνους, μιμούμενοι τίς
Νεάνιδες (πού μετά τή διάσωσή τους ὑμνοῦσαν τόν
ἐλευθερωτή Θεό), ἄς ὑμνήσουμε τόν Κύριο, ὁ ὁ-
ποῖος μέ τή δύναμη τῆς κενωτικῆς οἰκονομίας του,
ἔχει περιβληθεῖ δόξαν ἄφθαρτη.

Στόν Εἰρμόν αὐτόν ὁ Ἵμνωδός κάνει ἑναρξή τοῦ συγ-
κλονιστικοῦ του μελωδήματος πού σάν κύριο στόχο ἔχει τήν
ἀνούμνηση τῆς κενωτικῆς δόξας τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ.
Ὁ ψάλτης τοῦ Θεοῦ, πνιγόμενος στό μελαγχολικό φόντο
τῆς μεγάλης Γιορτῆς (Μ. Σάββατο) καί βλέποντας νοερά
τό σῶμα τοῦ Κυρίου νά εἶναι πεσμένο νεκρό μέσα στόν τά-
φο, ἀναπολεῖ ἄλλες παλαιότερες στιγμές, ἀνατρέχει σέ ἄλ-
λα περασμένα γεγονότα γιά νά κάνει σύγκριση καί νά ἐκφρά-
σει τό συγκλονισμό τῆς ψυχῆς του σέ μιά τόσο κραυγαλέα
θεαθρόπινη ἀντινομία. Θυμᾶται τί ἔκανε παλαιά ὁ Λόγος

(ἄσαρκος τότε) στὸν περιούσιο λαό του, πού ἐπί αἰῶνες στέ-
ναζε κάτω ἀπὸ τὴν ἐπονείδιστη δουλεία τοῦ Φαραώ, τοῦ
τυράννου τῆς Αἰγύπτου. Πῶς τοὺς ἔσωσε ἀπὸ τὸ φονικό μέ-
νος τοῦ ἡγεμόνα, χωρίζοντας τὸ νερό τῆς θάλασσας (Ἐρυ-
θρᾶς) γιὰ νὰ περάσει χωρὶς κἄν νὰ βραχεῖ («ἀβρόχοις πο-
σίν») ὁ διωκόμενος λαός καὶ πῶς πάλιν τὸ ἔνωσε γιὰ νὰ
πνίξει στὰ σκοτεινὰ βᾶθη του τοὺς ἀγριεμένους φονευτές
(«Φαραώ σὺν ἄρμασι»). Ὁ Θεός, μὴ θέλοντας νὰ παραβιά-
σει τὴ φυσικὴ τάξη τῶν πραγμάτων, ἐνῶ θὰ μπορούσε μὲ ἔ-
να ἄπλό του πρόσταγμα νὰ λυτρώσει τὸ δουλωμένο λαόν, ὅ-
μως, πιστός στὰ μέτρα τῆς θείας δικαιοσύνης του, πάλεψε
σκληρά, στὸ πρόσωπο τοῦ πιστοῦ δούλου του Μωυσῆ, τὴν
ἀλαζονεία, τὴν ἔπαρση καὶ τὴ σατανικὴ κακότητα τοῦ Φα-
ραώ. Σκοτεινός καὶ παρωμένος ὁ ἡγεμόνας, νόμιζε ὅτι
μποροῦσε ν' ἀντιμετωπίσει τὴ δύναμη τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ
μέ τῆ διαβολικὴ μηχανὴ τῆς μαγείας, πού τόσο πλούσια ἀν-
θούσε τότε στὴ χώρα του. Κάλεσε, λοιπόν, τοὺς πιό φημι-
σμένους μάγους τῆς χώρας του καὶ στράτευσε ὅλη τὴν εἰδι-
ολοατρικὴ μηχανὴ γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὸ μοναχικὸ καὶ
φαινομενικὰ ἀπροστάτευτο δούλο τοῦ Θεοῦ. Δύο ἀντιθετι-
κὲς δυνάμεις, πού προαιώνια ἀπετέλεσαν τοὺς ἰστούς γύρω
ἀπὸ τοὺς ὁποίους κλῶθεται ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου, ἡ δύναμη
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κακότητα τοῦ διαβόλου, συγκρού-
στηκαν σκληρὰ, στὴν ἱστορικὴ ἐκείνη γῆ. Οἱ μάγοι, ἐνεργού-
μενοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης, ἔκαναν ψευτοσημεῖα καὶ
τέρατα γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὰ συντριπτικὰ θαύματα,
πού ἐνεργούσε ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ ἀπε-

1. Ἐξ. 7, 8 ἐξ.

σταλμένου ὑπέρτερου. Ἡ μαγεία ὅμως, τόσο ψεύτικη ὅσο καὶ
ὁ εἰσηγητῆς τῆς διάβολος, δὲν μπόρεσε ν' ἀντέξει τῇ θεοδυ-
ναμίᾳ τῆς θείας ἐνεργείας. Ὁ Μωϋσῆς νίκησε τοὺς μάγους.
Γιὰ νὰ τονιστεῖ πανηγυρικὰ πόσο ἀσύγκριτη εἶναι ἡ δύναμη
τοῦ Θεοῦ πού χαρίζει πραγματικὴν ἐλευθερία στὸν ἄνθρωπο
καὶ πόσον ἀδύναμη εἶναι στὴν πραγματικότητά τῆς ἡ δύνα-
μη τῆς μαγείας καὶ τοῦ σατανισμοῦ, δύναμη λαθεμένη καὶ
καταστροφικὴ, πού, στὸ μέτρο πού ἀντιμάχεται τὸν Θεό,
κερνάει αὐτοὺς πού τὴν παραδέχονται —καὶ δὲν εἶναι λίγοι
δυστυχῶς!— μὲ καταστροφή καὶ αἰώνιον ὄλεθρο. Παράλλη-
λα ὁ Ἰμνωδὸς θυμᾶται καὶ τί ἀνταπέδωκε ὁ λυτρωμένος ἐ-
κεῖνος λαός, ὁ ἀχάριστος καὶ παχυλός, στὸ πρόσωπο τοῦ
κατοπινοῦ φαρμακεροῦ του σπέρματος, στὸν Χριστό, πού ἡ-
ταν ὁ ἴδιος ἐκεῖνος ἐλευθερωτῆς —σαρκωμένης ὅμως τῶρα
Θεός— πού μπῆκε σέ μιά νέα οἰκονομία ζωῆς, ἔγινεν ἄν-
θρωπος γιὰ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ νοη-
τοῦ Φαραώ καὶ τὸν ἀσφυκτικὸ κλοιὸ τῆς σατανικῆς κακουρ-
γίας του. Τὰ σπέρματα τοῦ διαβόλου «ἐκρύψαν ὑπὸ γῆς»
τὸν ἐλευθερωτὴν. Τὸν κάρφωσαν στὸ σταυρὸ σάν ἓνα ἐπο-
νείδιστο κακουῖργο. Τὸν σκότωσαν, ἀποδίδοντες χολὴν καὶ ὄ-
ξος στὸν Εὐεργέτη!

Ἐμεῖς ὅμως, ὁ νέος λαός τοῦ Θεοῦ, ὁ λαός τῆς χάριτος
καὶ τὸ σπέρμα τῆς Νέας Διαθήκης, σέ ἀντίθεση μὲ τοὺς θε-
οκτόνους ἐκεῖνους, συγκλονισμένοι ἀπὸ τὸ φοβερὸ μυστήριο
τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ Κύριος τῶν πάντων, καταδέ-
χτηκε νὰ σκεπαστεῖ στὸ σκοτεινὸ βάθος τῆς γῆς, τραγουδά-
με τὴν ἀπειρὴ ἀγαθότητα τοῦ Πλάστη μας, πού μὲ τὸ θάνα-
το καὶ τὴν ταφή του τέλεσε τὸ ζωαρχικὸ Πάσχα, μᾶς πέρα-
σε ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς ἁμαρτίας, ὅπου οἱ δαίμονες μᾶς τυ-

ραννούσαν αφορήτα, στή γῆ τῆς ἐλευθερίας καί τῆς χαρᾶς, στό κράτος τῆς αἰώνιας θείας βασιλείας. Τήν ἴδια χαρά εἶχον ἐκδηλώσει τότε καί οἱ Νεάνιδες τῶν διασωθέντων,² πού κρατώντας τύμπανα στά χέρια τους χόρευαν πλημμυρισμένες ἀπό χαρά, πανηγυρίζοντας τή διάσωσή τους καί ψάλλοντας τήν ἐπινίκια ὠδή στό τόσο μεγάλο καί συγκλονιστικό θαῦμα τοῦ Θεοῦ!

Τά Τροπάρια τῆς Ὁδῆς

«Κύριε Θεέ μου, ἐξόδιον ὕμνον καί ἐπιτάφιον ὠδήν σοι ᾄσομαι, τῷ τῇ ταφῇ σου ζωῆς μοι τās εἰσόδους διανοίξαντι, καί θανάτῳ θάνατον, καί Ἄδην θανάτῳ σώσαντι».

Κύριε Θεέ μου, θά συνθέσω ὕμνον καί θά ψάλλω ὠδήν γιά τήν ἐκφορά καί τόν ἐνταφιασμό σου. Θά τά ψάλλω γιά σένα, πού μέ τήν ταφή σου μοῦ ἄνοιξες τήν εἴσοδο πού ὀδηγεῖ στήν ἀληθινή ζωή καί μέ τό θάνατό σου ἐθανάτωσες τό θάνατο καί νέκρωσες τόν Ἄδην.

Ἀμήχανος καί ἐκστατικός μένει ὁ Ἵμνωδός μπροστά στό νεκρό καί ἄψυχο σῶμα τοῦ Κυρίου, πού ἔπρεπε νά ἐνταφιαστεῖ. Τό ἔργο αὐτό ἀνέλαβαν τότε ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ καί ὁ Νικόδημος, ὁ κρυφός μαθητής τοῦ Χριστοῦ. Τό ἀ-

2. Ἐξ. 15, 21.

ξίωμα τους δέν τους ἐμπόδισε νά πράξουν τό ὑπέρτατο χρέος, ἐρχόμενοι σέ σύγκρουση μέ τούς τραχεῖς σταυρωτές, ὅπως θά ἐμπόδιζε πολλούς ἄλλους εὐσχήμονες τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι, ἀπό φόβο μήπως χάσουν τά προνόμιά τους καί τήν ἀγάπη τοῦ κόσμου, ἀρνοῦνται τόν Θεόν. Τουναντίον, τούς δῖπλισε μέ δύναμη ὥστε νά ζητήσουν ἀπό τόν Πιλάτο τό νεκρό σῶμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί νά τό ἐνταφιάσουν μέ τά πολύτιμα μύρα τῆς ἀγάπης τους. Ὁ Ἵμνωδός ὁμως, τό ἀερημικόν στρουθίον ἐπί δάματος», τί ἔχει νά προσφέρει στό πανακήρατο σῶμα; Τίποτε ἀσφαλῶς, ἐκτός ἀπό μιὰ πένθιμη καρδιακή ὠδή, ἓνα εὐχαριστήριο ψέλλισμα χειλέων, λίγα λόγια ἀγάπης πού ζητᾶ ἀπό τό πλάσμα του ὁ Θεός. Τοῦτο ἄλλωστε ἀποτελεῖ καί τή μόνη δυνατή προσέγγιση. Γιατί τό θαῦμα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄπειρο, ὁμολογο πρὸς τήν ἀπερίγραπτη θείας του φύσεως. Ἐνας νεκρωμένος Θεός εἶναι σημεῖο ἀντίνομο. Στή νεκρή σάρκα του ἀρδεύεται ἡ κτίση ὁλόκληρη, δέχεται ἡ πλάση τό νάμα τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, πού σάν χεῖμαρος ξεπήδησε ἀπό τόν ψυχρό τάφο καί κατέκλυσε τά σύμπαντα! Μπροστά στό κενωτικό θαῦμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐλαχιστοποιεῖται ὁ ἄνθρωπος, ἐκμηδενίζεται. Κι ὁμως γι' αὐτό τό «τίποτε», γι' αὐτό τό πεταμένο στήν πλάση σκουπίδι, πεθαίνει ὁ Θεός, νεκρώνεται ἡ πανακήρατη σάρκα του. Ὁ ἄνθρωπος νοιώθει μέ ἀμήχανη συντριβή τό βάρος τῆς ἐνταφιασμένης ἀγάπης καί ἀντιπροσφέρει στό ζωοδότη Νεκρό λίγα λόγια εὐγνωμοσύνης κατανωκτικά, λίγο λιβάνι ἀπό τήν τρωμένη καρδία του. Ὁ «μικρός θεός» ἀγκαλιάζει τό μεγάλο Θεό σέ μιὰ ἀλληγοπεριχώρηση ἀγάπης. Ὡ θαῦμα μέγα καί ιερώτατο Χριστέ! Ἐτσι ὁ Ἵμνωδός, ὅπως καί κάθε ἄνθρωπος, ἀπευθυνόμενος στό Νεκρωμένο Θεό,

του λέγει: 'Εγώ, Κύριε, δέν έχω τίποτε ἄξιο νά σου προσφέρω. Μόνο λίγα λόγια ταπεινά θά σου πῶ. Θά τραγουδήσω τήν ἐκφορά σου. Θά συνθέσω ὠδή ἀπό τούς λυγμούς τῆς καρδιάς μου, γιά νά σέ συντροφέψω στόν ἐνταφιασμό σου. Δέξου τήν προσφορά μου, Κύριε, ὅσο μικρή κι' ἄν εἶναι, σὺ πού γιά μένα ταπεινώθηκες, ἔγινες τόσο «μικρός», γιά νά κἀνεις τόσο μεγάλο ἔμενα, τόν οὐτιδανό καί ἀνάξιο. Νοιώθω τό θαῦμα σου, Θεέ μου. Ὁ ἐνταφιασμός σου δέν εἶναι γιά μένα μιά συνηθισμένη ὑπόθεση, σάν κι' αὐτές πού βλέπουμε καθημερινά γύρω μας. Εἶναι θαῦμα θεῖο καί ἄπειρο, πού ὑπερβαίνει κάθε νοῦν, πού καλύπτει γῆν καί οὐρανοῦς. Ὁ τάφος σου δέ εἶναι θήκη ζωοποιός καί σωτήρια. Ἀπό τό βάθος του ἀναβλύζει ἡ ζωή, νικιέται ἡ νέκρωση, σκυλεύεται ὁ "Αδης. Μέ τήν ταφή σου ὁ κόσμος λευτερώνεται, ἀναπλάθεται, ἀναδημιουργεῖται. Πῶς νά μή ψάλλω, Θεέ μου, τά ἔνδοξα μεγαλεῖα σου, τό θεῖο καί λυτρωτικό σου μυστήριο, τήν ἄπειρη ἀγάπη σου, τήν κενωτική ἀπειροδυναμία σου;

« Ἄνω σε ἐν θρόνῳ καί κάτω ἐν τάφῳ τά ὑπερκόσμια, καί ὑποχθόνια, κατανοοῦντα Σωτήρ μου, ἔδο- νεῖτο τῇ νεκρώσει σου· ὑπέρ νοῦν ὠράθης γάρ, νεκρός ζωαρχικώτατος».

Τόσον οἱ ὑπερκόσμιες δυνάμεις (οἱ ἄγγελοι), ὅσο καί αὐτοί πού βρίσκονταν στά κατώτατα μέρη τῆς γῆς (οἱ νεκροί στόν "Αδη), βλέποντάς σε, Σωτήρα μου, νά βρίσκεσαι συγχρόνως καί ἄνω στό θρόνο τοῦ Θεοῦ (ὡς Θεός) καί κάτω ξαπλωμένος στόν τά-

φο (ὡς νεκρός), συγκλονίζονταν (ἀπό τρόμο) γιά τή νέκρωσή σου. Γιατί φάνηκες σ' αὐτούς σάν νεκρός πού σφύζει ἀπό ζωή (καί εἶναι παρεκτικός ζωῆς).

Στό τροπάριο αὐτό ὁ Ὑμνωδός σημαδεύει τό κέντρο τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος. Εἶναι δέ αὐτό ἡ ἐνότητα τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἄπειρη θεανδρική του ἐνέργεια. Τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ εἶναι θεανδρικό, ὄχι μέ τήν ἔννοια ὅτι δύο πρόσωπα αὐτοτελῆ καί ἀνεξάρτητα, τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καί τό πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου, σμίγουν σέ ἓνα σύνθετο θεανθρώπινο πρόσωπο. Αὐτό ἦταν ἡ πλάνη τοῦ Νεστορίου, ὁ ὁποῖος δεχόταν δύο φυσικά πρόσωπα στόν Χριστό, τά ὁποῖα ἤσαν ἐξωτερικῶς ἐνωμένα σέ ἓνα ἄλλο πρόσωπο (τό ἡθικό πρόσωπο τῆς ἐνώσεως, ὅπως τό ἔλεγε). Ἄλλά μέ τήν ἔννοια, ὅτι στό ἓνα καί μοναδικό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, στό αἰδιο πρόσωπο τοῦ Λόγου, ἐνώθηκαν ἀσυγχύτως καί ἀδιαστάτως, ἡ τέλεια φύση τοῦ Θεοῦ καί ἡ τέλεια φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ὅμως ἦταν ἀνυπόστατη, δεχθεῖσα τήν ὑπόστασή της στό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου. Στήν ἐνότητα αὐτή τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ οἱ δύο φύσεις κοινοποιῶν τά ιδιώματά τους ἡ μία στήν ἄλλη (κοινοποίηση ἢ ἀντίδοση ιδιωμάτων, communicatio idiomatum), ὥστε ὁ ἓνας Χριστός νά λέγεται καί Υἱός Θεοῦ καί Υἱός ἀνθρώπου, Θεός καί ἀνθρώπος (Θεάνθρωπος, Deus homo), νεκρωμένος Θεός καί ἀνθρώπος οὐράνιος! Τό ἴδιο συμβαίνει καί στή θεανδρική τοῦ Κυρίου ἐνέργειαν. Ὁ ἓνας Χριστός ἐνεργεῖ συγχρόνως καί ὡς Θεός καί ὡς ἀνθρώπος. Δέν ὑπάρχουν ξεχωριστές καί ἀπολελυμένες ἐνέργειες στόν Θεάνθρωπο. Ὁ Χριστός ὅταν ἐνεργεῖ ὡς Θεός, δέν ἐνεργεῖ ἐρή-

᾿Ωδή γ΄. ᾿Ο Εἰρμός.

«Σέ τόν ἐπί ὑδάτων, κρεμάσαντα πάσαν τήν γῆν ἀσκέτως, ἡ κτίσις κατιδούσα, ἐν τῷ Κρανίῳ κρεμάμενον, θάμβει πολλῶ συνείχετο, οὐκ ἔστιν ἅγιος, πλήν σου, Κύριε, κραυγάζουσα».

Σέ, πού πάνω στά νερά κρέμασες ὅλη τή γῆ χωρίς κανένα υποστήριγμα, βλέπουσα ἡ κτίσις νά κρέμασαι στόν τόπο τοῦ Κρανίου (στό σταυρό), γέμιζε ἀπό πολλήν ἔκσταση καί θάμβος. Καί ἀνέκραξε· δέν ὑπάρχει ἄλλος ἅγιος ἐκτός ἀπό ἐσένα, Κύριε.

Τό θάμβος καί ἡ ἔκσταση γιά τό θάνατο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ὑπόθεση ἀποκλειστική τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί ὀλόκληρης τῆς κτίσεως. Εἶναι ὑπόθεση ὅλων ἀνεξάρητα τῶν ὄντων. Γιατί σέ ὅλα τά ὄντα ὑπάρχει ὁ Θεός. ᾿Ο ὀρθόδοξος «πανθεισμός» εἶναι δόγμα πίστεως ὑγιές. Τά ὄντα φυσικά δέν ταυτίζονται μέ τόν Θεόν, ὅπως διδάσκει ὁ φιλοσοφικός πανθεισμός, ὁ ὁποῖος συγχέει καί συμψύρει Θεόν καί κόσμον. Τό δίδαγμα αὐτό εἶναι ὀλότελα ξένον πρὸς τίς δογματικές κοσμολογικές βάσεις τῆς πίστεώς μας, ἡ ὁποία διδάσκει ὅτι ὁ Θεός, ὡς δημιουργός, ὑπέρκειται τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος εἶναι ποιήμᾱ του, δημιουργημᾱ ἐκ τοῦ μηδενός. Εἶναι ἐπομένως παράλογο νά ταυτίζει κανεῖς τόν πλάστη μέ τά πλάσματά του. Ἰστόσο ὁ Θεός δέν εἶναι ἀποξενωμένος ἀπό τό δημιουργημᾱ του, οὔτε ἀδιαφορεῖ γι΄ αὐτό, ὅπως πρεσβεύει τό σύστημα τοῦ Δεϊσμῶ, τό ὁποῖον καταργεῖ τήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ. ᾿Ο Θεός κατὰ τήν ὀρθόδοξη πίστις εἶναι

πανταχοῦ παρών καί πληροῖ τά πάντα. Δέν ὑπάρχει περιοχή ἀπό τήν ὁποῖαν νά ἀπουσιάζει. Κάτι τέτοιο θά περιόριζε τήν ἀπολυτότητά του καί θά κατέστρεφε τήν ἀπειρία τῆς θείας του φύσεως. ᾿Ο Θεός εἶναι μέν παρών σέ ὅλα τά ὄντα, ὡς ἀπλόγο ὁμως καί ἄπειρο πνεῦμα βρίσκεται καί πέρα ἀπό αὐτά, τά ὁποῖα ἀνατρέχουν σ΄ αὐτόν ὡς τήν ποιητική τους ἀρχή καί τόν τελικό λόγο τῆς ὑπάρξεώς τους. Τά κτιστά ὄντα εἶναι ἀποτελεσμάτα τῆς θείας ἐνέργειας. Συνέχονται, κινοῦνται καί ζωοποιοῦνται σ΄ αὐτήν. Φέρουν μέσα τους ἴχνη θεότητος. Δέν εἶναι ἀποξενωμένα ἀπό τόν πλάστη τους. Νοιώθουν μέ τό δικό τους τρόπο τόν Θεόν. ᾿Αν καί στερημένα λόγου, πού εἶναι τό μοναδικό προνόμιο τοῦ ἀνθρώπου, ὁμως μέ τή φυσική τάξη τους καί τό ρυθμό τους σχετίζονται κι΄ αὐτά μέ τό δημιουργό τους. ᾿Η ᾿Ορθοδοξία κατὰ τρόπο μοναδικό συσχετίζει τήν πλάση μέ τόν Πλάστη τῆς, τή συνδέει ὄχι μονάχα μέ τίς περιπέτειες τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι τό συνεκτικό κέντρο τῆς, ἀλλά καί μέ τόν ἄπειρο Θεό στό πεδίο τῆς θείας οικονομίας του, στίς ποικίλες φάσεις τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου του. ᾿Ετσι, ὄχι μόνο δοξάζει τό ἄπειρο μεγαλεῖο καί διηγεῖται τή δόξα του,⁴ ἀλλά καί πανηγυρίζει γιά τήν εὐφόροσυνη χαρά τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, γιά τήν καλή ἀγγελία τῆς σωτηρίας,⁵ γιά τήν εὐδοκία τοῦ Θεοῦ νά λυτρώσει τό ἀποστατημένο πλάσμα του. Συμπάσχει δέ καί συγκλονίζεται καί πενθεῖ γιά τό μαρτυρικό πένθος ᾿Εχεινοῦ πού τόν παρέδωσαν στό θάνατο τά ἄνομα

4. Ψαλμ. 18, 1.

5. Λουκ. 2, 14.

χέρια αὐτῶν πού ἐπλασε, αὐτῶν πού ἤλθε νά σώσει ἀπό τό θανάσιμο ἐναγκαλισμό τῆς ἁμαρτίας.

Στό τροπάριο ἡ κτίση παρουσιάζεται κυριευμένη ἀπό θάμβος γιά τή σταύρωση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, στήν ὁποία συγκλίνουν τόσον ἡ ἄπειρη ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὅσο καί ἡ ἀπύθμενη κακότητα καί ἀχαριστία τοῦ πλάσματος. Ἀμήχανη δέ καί μή μπορώντας νά ἐννοήσει ὅσα παράδοξα βλέπει, ἀνυμνεῖ τήν ἄπειρη ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι καί ὁ δικός της πλάστης καί ὁ σωτήρας της.⁶

Τά Τροπάρια τῆς ᾠδῆς

«Σύμβολα τῆς ταφῆς σου, παρέδειξας τὰς ὁράσεις πληθύνας, νῦν δέ τὰ κρύφιά σου, θεανδρικῶς διετρανώσας· καί τοῖς ἐν ᾠδῇ, Δέσποτα· Οὐκ ἔστιν ἄγιος, πλην σου, Κύριε, κραυγάζουσιν».

Στήν παλαιά ἐποχή σύμβολα πού προμήνυαν ἐμμέσως τήν ταφή σου εἰδείξες, πληθύνας τίς σχετικές (προφητικές) ὁράσεις. Τώρα ὅμως στό πεδίο τῆς κενωτικῆς οικονομίας σου τήν ἀπόκρυφή σου βουλή κατά τρόπο θεανδρικό κατέστησες φανερή, Δέσποτα, καί σέ κείνους πού βρίσκονταν στόν ᾠδῇ, καί κραυγάζαν· δέν ὑπάρχει ἄλλος ἅγιος ἐκτός ἀπό ἐσένα, Κύριε.

6. Ρωμ. 8, 21.

Ἡ Παλαιά Διαθήκη ἦταν τό προμήνυμα, ὁ προπομπός τῆς Καινῆς. Σ' ἐκείνην μίλησε συνεσκιασμένα ὁ Θεός, προαναγγέλοντας τήν ἔνσαρκη οικονομία τοῦ Υἱοῦ του. Μέ τους καί σύμβολα προμηνύονταν τά σωτήρια τῆς λυτρωτικῆς χάριτος γεγονότα. Στό προαγγελτικό αὐτό ἔργο σημαντικό μέρος διεδραμάτισεν ἡ προφητεία. Οἱ προφῆτες, ἐμπνεόμενοι ἀπό τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἐπροφήτευαν τά μέλλοντα νά συμβοῦν στό πρόσωπο, τή ζωή καί τά πάθη τοῦ Σωτήρος. Ἡ πλήρωση δέ τῆς προφητείας ἦταν σημεῖο τῆς πιστότητος τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ καί ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας τοῦ Εὐαγγελίου. Στό τροπάριο ἡ προφητεία ἀναφέρεται στήν ταφή τοῦ Κυρίου μέ ὁράματα συμβολικά. Ἐκεῖνο δέ, πού στόν παλαιό καιρό λεγόταν ἀμυδρά, τώρα, στήν πλήρωση τοῦ σχεδίου τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, φανερώνεται κατά τρόπον ἔκδηλο καί ἐμφαντικό. Τά γεγονότα τῆς κενωτικῆς θείας οικονομίας προβάλλουν γυμνά, χωρίς τή συμβολική ἀμφίεση τῆς παλαιᾶς οικονομίας. Ἡ φανέρωση δέ τῶν γεγονότων αὐτῶν εἶναι θεανδρική. Σ' αὐτήν μετέχουν τόσον ὁ Θεός, ὅσο καί ὁ ἄνθρωπος. Ἡ φανέρωση εἶναι ἀνάλογη πρὸς τό θεανδρικό πρόσωπο τοῦ Κυρίου, στό ὁποῖον — ὅπως εἴπαμε — εἶναι ἀχώριστα ἐνωμένες ἡ ἄπειρη φύση τοῦ Θεοῦ καί ἡ πεπερασμένη φύση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θεανδρική αὐτή ἐνέργεια ἦταν ἀκολούθια τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν φύσεων. Στόν ἕνα Χριστόν ἐνεργοῦσαν ἁρμονικά καί συνδυασμένα Θεός καί ἄνθρωπος, ἀποφαίνοντας τό ἐνέργημα θεανθρωπικό καί παντοδύναμο.

Στό τροπάριο ἡ θεανδρική ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ ἐκτυλίσσεται στόν ᾠδῇ. Τά πνεύματα τῶν νεκρῶν πού φυλάσσονταν δέσμια, στά σκοτεινά βάρθη του, εἶδαν καί ἄκουσαν

τόν Θεάνθρωπο. Δέν εἶδαν φυσικά τό σώμα του. Ἐλαβαν ὁμῶς αἰσθησιμότητα τῆς παρουσίας τῆς θεοφώρου ψυχῆς του. Νά ἔκανεν ἀραγε σημαία στόν Ἅδη ὁ Κύριος, μαρτυροῦντα τή θεότητά του; Δέν γνωρίζουμε. Οὔτε πάλιν γνωρίζουμε ἄν στή φυλακῇ τῶν νεκρῶν ὅλοι τόν δέχτηκαν σάν Σωτήρα καί Θεό τους. Τό βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Χριστός κήρυξε⁷ ἐκεῖ ἀλύτρωσιν ἀψευδῆ, γιατί αὐτό ἦταν θελημένο ἀπό τόν Θεόν, ὡς μέτρο τῆς θείας ἀγάπης καί τῆς δικαιοσύνης του. Ὅπως βέβαιον εἶναι ὅτι πολλοί τόν ἐπίστευσαν (ποιοί καί πόσοι ἀγνοοῦμε) καί σώθηκαν ἀπό τήν ἀρκάγη τοῦ θανάτου (μεταφορικός ὁ λόγος), ἐνῶ οἱ λοιποί, ὅσοι δέν τόν πίστεψαν, παρέμειναν δέσμιον στό σκοτεινόν τοῦ θανάτου καταγῶγιον. Συνεβῆ ὅ,τι καί στό σταυρικόν πάθος τοῦ Κυρίου. Ἐνῶ ὁ ἕνας ληστής, πυρπολούμενος ἀπό τή φωτιά τοῦ Σταυροῦ, ἄνοιγε τήν ψυχή του γιά νά χωρέσει μέσα τῆς τόν πάσχοντα Θεόν, ὁ ἄλλος, βλάστημα τῆς κατάρσας, ἐκλείνει τήν καρδιά του ἐρημικά στό σωτήριο θαῦμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, δέσμιος τῆς φθορᾶς καί τοῦ αἰώνιου πνευματικοῦ θανάτου. Οἱ λυτρωμένοι στόν Ἅδη ἔψαλλαν μέ πανηγυρική χαρά τήν ἀγιότητα τοῦ θείου Λυτρωτῆ.

« Ἡπλωσας τάς παλάμας, καί ἤνωσας τά τό πρῖν διεστῶτα, καταστολῆ δέ, Σῶτερ τῆ ἐν σινδόνι καί μνήματι, πεπεδημένους ἔλυσας· Οὐκ ἔστιν ἅγιος, πλὴν σου, Κύριε, κραυγάζοντας».

Ἐπλωσες (στό σταυρό) τίς παλάμες σου καί ἔνω-

7. Α' Πέτρ. 3, 19.

σες αὐτά πού πρῖν ἦσαν χωρισμένα. Μέ στολή δέ τό σεντόνι (πού σέ τύλιξε ὁ Ἰωσήφ) καί τήν κατάθεσίν σου στό μνήμα (τήν ταφή σου), ἐλευθέρωσες τά φυλακισμένα στόν Ἅδη πνεύματα, πού ἔκραζαν δέν ὑπάρχει ἄλλος ἅγιος, ἐκτός ἀπό ἐσένα, Κύριε.

Τό ἔργο τοῦ σταυροῦ ἦταν ἔργο ἐνοποιητικό. Ἐνῶ τό ξύλον τῆς Ἐδέμ εἶχε σάν συνέπεια τήν ἀποξένωση καί τόν ἀποχωρισμό τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν Θεόν, τό ξύλον τοῦ σταυροῦ δία τῆς ὑπερτάτης θυσίας τοῦ Χριστοῦ ἔφερε τήν ἔνωσιν τῶν διεστῶτων. Ἡ ἁμαρτία, πού εἶναι τό κύριον αἴτιον τῆς κατατομῆς, ὁ σπόρος τῆς φθορᾶς καί ἡ ρίζα τοῦ θανάτου, καταργήθηκε μέ τό θάνατον τοῦ Λυτρωτῆ. Τό μεσότοιγον τῆς ἔχθρας γκρεμίστηκε⁸. Ἄνοιξαν οἱ κλεισμένες πύλες τῆς Ἐδέμ, ὁ οὐρανός ἔγινε πάλιν βατός δία τόν πεπτωκότα. Μονάχα ὁ Χριστός μποροῦσε νά ἐπιτύχει τό ἐνοποιητικό αὐτό ἔργο, γιατί ἦταν ὁ ἐνδιάμεσος⁹ μεταξὺ τῶν διεστῶτων ἄκρων, στό πρόσωπον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχαν στήν πληρότητά τους τά δύο χωρισμένα μέρη, ὁ Θεός καί ὁ ἄνθρωπος. Στό τροπάριον ἐκφράζεται πολύ παραστατικά ἡ μεγάλη αὐτή ἀλήθεια. Στό σταυρό, Χριστέ μου, —τονίζεται— ἄπλωσες τίς δύο παλάμες σου τίς τρυπημένες ἀπό τά καρφιά, τή μία πρὸς τόν οὐράνιον Πατέρα σου καί τήν ἄλλη πρὸς τόν καταποννημένο ἄνθρωπον, κατήργησες τή διάσταση πού ὑπῆρχε μεταξὺ τους, τοὺς τράβηξες μέ δύναμιν τόν ἕνα κοντά στόν ἄλλο, τοὺς ἔνωσες μέ τό μαρτυρικόν πάθος σου, τοὺς ἔσμιξες

8. Ἐφ. 2, 14.

9. Α' Τιμ. 2, 5.

τόν ένα στην άγκαλιά του άλλου, αποκατέστηρες τόν άσωτο στη στέγη του Πατέρα, έφερες τό ξεστρατισμένο πρόβατο πού άληθεύοντας ξενόφερεν στά βουνά και τούς γκρεμούς, πίσω πάλιν στό μαντρί του καλού Ποιμένα.

Τό σταυρικό πάθος του Χριστου σημάδευε τόσο τόν ού- ρανό όσο και τόν "Αδη. Τόν ούρανό, γιατί εκεί προσφερόταν τό αίμα του Υιού του Θεού και της Παρθένου, πού σάν λύ- τρο δινόταν στον Πατέρα και γινόταν αποδεχτό άπ' αυτόν, ώς τό τίμημα της υπέρτατης ύπακοης και θυσίας του Μεσ- σία. Τόν "Αδη δέ, γιατί εκεί βρισκόταν τό πλάσμα του τό κουρασμένο και έρημο, τό γηρασμένο στη μάυση μόνωση του θανάτου, τό έγκλωβισμένο στά παγερά καταγώγια της φθοράς. Στο δεσμοτήριο του θανάτου κατέβηκε ό Σωτήρ σάν επισκέπτης άλλόκοτος και αίνιγματικός. Φέροντας τό νεκρικό σεντόνι και την κατήφεια του θανάτου, αυτά μέ τά όποια ντύθηκε ή παναγία σάρκα του μετά την έκπνοή της ζωής της, μπήκε στον άπαισιο χώρο της φυλακής και έλυσε τά άπ' αιώνος δεσμά μέ τά όποια κρατούνταν φυλακισμένα τά πνεύματα, έκοψε τίς σκουριασμένες άλυσιδες πού βάραιναν καταθλιπτικά τούς δεσμώτες και τούς χάρισε τό φώς της άληθινής ζωής, την έλευθερία των υιών της δόξης του Θεού. Τά λυτρωμένα από τό θάνατο πνεύματα ξεσπούσαν σε άνώμνηση της αγιότητας και αγαθωσύνης του Θεού.

«Μνήματι και σφραγίσιν, Άχώρητε, συνεσχέθης βουλής: και γάρ την δύναμίν σου, ταίς ενεργείαις έργώρισας, θεουργικώς τοίς μέλπουσι: Ουκ έστιν ά- γιος, πλήν σου, Κύριε φιλόανθρωπε».

Σύ πού είσαι ό άχώρητος Θεός κρατήθηκες μέ τη θέλησή σου σε ένα σφραγισμένο μνήμα. Όμως την άπειρή σου δύναμη την έκανες γνωστή κατά τρόπο θεουργικό σ' αυτούς πού έβλεπαν τίς θείες, σου έ- νέργειες και έψαλλαν· δέν υπάρχει άλλος άγιος έ- κτός από έσένα, φιλόανθρωπε.

Τό έργο της θείας Οικονομίας ήταν προϊόν της έλευθε- ρης θείας βούλης. Ό Θεός τό συνέλαβε προαιωνίως και τό έπραγματοποίησε έν χρόνω ό Υιός. Καμία άνάγκη δέν έπι- στάτησε στη σύλληψη και την έκπλήρωσή του. Ό Θεός, ώς πνεύμα άπειρο, είναι αύτάρκης και άνευδής. Δέν υπάρχουν δυνάμεις πού νά επηρεάζουν την βούλησή του. Η φύση του είναι άπλή, χωρίς συνθέσεις και έπιμερισμούς, κάτι πού άν υπήρχε θά μπορούσε νά επιφέρει σύγχυση στις θείες του έ- νέργειες. Ό,τι βούλεται ό Θεός, άποτελεί έκφραση της θείας ουσίας του, έτσι πού νά αποκλείεται κάθε παλινδρο- μηση σε ό,τι θεληματικά ενεργεί. Ό Θεός είναι ή άπόλυτη έλευθερία, χωρίς δεσμεύσεις και περιορισμούς, χωρίς άνα- λογίες και σχετικότητες. Τίποτε δέν επηρεάζει τά θεία του βουλήματα.

Η ίδια έλευθερία παρατηρείται και στο έργο της θείας Οικονομίας. Ό Λόγος του Θεού ήλθε στον κόσμο γιατί έλεύ- θερα τό θέλησε. Ό έρχομός του ήταν αυτοπροαίρετος. Έ- λεύθερα προσέλαβε τη σάρκα του. Έλεύθερα ταπεινώθηκε. Έλεύθερα μέτρησε την ιστορική του ζωή, έλεύθερα κενώ- θηκε από την τριαδική δόξα του. Έπακούοντας μονάχα στο θέλημα του Πατέρα και από παρόθηση άκρα της θείας άγα- θωσύνης και φιλοανθρωπίας του, έζησε και απέθανε για τη λύ-

πού δεν υπάρχει στά υπόλοιπα δημιουργήματα. Δεν προήλθεν από τήν ὕλη· εἶναι πνοή τοῦ Θεοῦ, θεῖον ἐμφύσημα. Αὐτό ἐκφράζει τήν πνευματικότητά της, στοιχείο διά τοῦ οποίου συγγενεῖ με τόν Θεό. Εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο, πρᾶγμα πού τήν ἀνεβάζει στήν περιωπή τῆς θεότητος καί τῆς χαρίζει δυναμισμὸ τεράστιο. Κάθε ἀνθρώπινη ψυχὴ εἶναι ἀπὸ τῆ φύση της οὐσία θεοδύναμη. Ὅταν μάλιστα ἀδηγεῖται ἀπὸ τήν ἄκτιστη θεία ἐνέργεια, τείνει νά γίνει καί αὐτὴ θεός στό μέτρο πού ἐξελίσσεται πνευματικά καί ἀκολουθεῖ στά ἴχνη τοῦ πλάστη της. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φυτόν ἀθάνατο, πού ἀπλώνει τίς ρίζες του βαθιά στόν οὐρανό.

Ὅμως ἀσυγκρίτως ἀνώτερη ἀπὸ ὅλες τίς ἄλλες ἀνθρώπινες ψυχές ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου. Τό ἰδιαιτέρο στοιχεῖο πού εἶχε δέν ἦταν ἡ φύση της καθ' ἑαυτήν, ἀλλά τό ὅτι ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ Λόγου. Καί μπορούν βέβαια καί οἱ ἄλλες ψυχές νά εἶναι ἐνωμένες διά τῆς ἀρετῆς με τόν Θεόν· ἡ ψυχὴ ὁμως τοῦ Χριστοῦ ἦταν ὑποστατικῶς ἐνωμένη με τῆ θεότητα. Ὁ Λόγος τήν ἔνωσε «ἐξ ἄκρας συλλήψεως» (δηλαδή ἀπὸ τήν πρώτη στιγμή πού ἐνώθηκε με τήν ἀνθρώπινη φύση στή μέτρα τῆς Παρθένου) με τῆ θεότητα στό αἶδιο πρόσωπό του. Ἡ ψυχὴ αὐτὴ σέ καμιά περίπτωση δέν ὑπῆρξε ἔξω ἀπὸ τήν ἔνωση τῶν φύσεων ἐν τῷ Χριστῷ. Ἦταν ἀπὸ τήν ἀρχή, καί θά εἶναι στό διηνεκές, ἡ ψυχὴ τοῦ Λόγου. Ὁ Θεός τήν ἔκανε κτῆμα του καί σ' αὐτὴν μεταβίβασε ὅλη τῆ δύναμη καί ὅλη τήν ἐνέργειά του. Τῆ δύναμη δέ αὐτὴ τῆ φανέρωσε, ὅταν κατέβηκε στόν Ἅδη καί συνομίλησε με τούς νεκρούς, ἐνώ τήν ἴδια στιγμή τό σῶμα της —καί αὐτό θεοφόρητο καί θεοδύναμο— ἔκειτο νεκρό στό μνήμα. Τό τροπάριο παρουσιάζει

ζει τήν ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ μαζί με τό σῶμα της νά σπαράττουν, νά ξεσχίζουν τό φοβερό δίδυμο τοῦ θανάτου (τό σῶμα) καί τοῦ Ἅδη (ἡ ψυχὴ), τό ὅποιο κρατοῦσε δεμένες ὅλες τίς ψυχές τῶν νεκρῶν, καί νά παρέχει σ' αὐτές τήν πνευματικὴ ἐλευθερία καί ἀνάσταση.

« Ὁ Ἅδης, Λόγε, συναντήσας σοι, ἐπικράνθη, βρόχον ὀρῶν τεθωμένον, κατάστικτον τοῖς μάλλωσι, καί πανσθενουργόν, τῷ φρικτῷ τῆς μορφῆς σου διαπεφώνηκεν».

Ἁ Ἅδης, Λόγε, ὅταν σέ συνάντησε (στό σκοτεινὸ ἄντρο του), γέμισε ἀπὸ πικρία, βλέποντας ἄνθρωπο θεωμένο, πού ἔφερε στό σῶμα του πλήθος πληγῶν, καί ὥστόσο ἦταν πανσθενουργός (παντοδύναμος). Ἁτενίζοντας δέ τῆ φρικτὴ μορφὴ σου, ἔχασε (ἀπὸ τρόμο) τῆ φωνή του (ἔμεινε ἀναυδός, νεκρώθηκε).

Σχηματικά ὁ Ἅδης σημαίνει τήν περιοχὴ στήν ὁποίαν βρίσκονται μετὰ θάνατον οἱ ψυχές. Αὐτές, παρ' ὅλον ὅτι εἶναι οὐσίες πνευματικές, δέν εἶναι καί σ' ὅλο τό χῶρο ἔκτατες, ἀλλά πρέπει νά εἶναι ἐντοπισμένες κάπου, σ' ἓνα χῶρο —θά λέγαμε— μυστηριακό. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τίς αἰὺλες φύσεις τῶν ἀγγέλων, οἱ ὁποῖες, παρὰ τήν εὐκινησία τους καί τήν εὐχέρειά τους νά κινουῦνται ἀστραπιαῖα στό χῶρο, δέν μπορούν ὥστόσο νά νοηθοῦν ὡς πανταχοῦ παρούσες. Ἡ πανταχοῦ παρουσία εἶναι ἰδίωμα μόνο τοῦ ἀπολύτου πνεύματος, τοῦ Θεοῦ. Πῶς διάγουν οἱ ψυχές στόν Ἅδη, χωρισμένες τῶν σωμάτων τους, ἀγνοοῦμε. Βρίσκονται μᾶλλον σέ

μιά ιδιότυπη κατάσταση και αυτό φαίνεται μάλλον να είναι ή αλήθεια για τον "Αδη. "Ο "Αδης πρέπει να νοηθεί περισσότερο ως κατάσταση παρά ως τόπος, χωρίς να μπορούμε ν' αποκλείσουμε τό συνδυασμό τῶν δύο αὐτῶν ἔννοιῶν. "Ο "Αδης ἐκλαμβάνεται συνηθῶς ὡς τό βασιλεῖο τοῦ θανάτου, σκοτεινὸ καὶ ἀποτρόπαιο, στὸ ὅποιο κατέρχονται οἱ ψυχές, οἱ ὁποῖες μετὰ θάνατον δέν μπορούν ν' ἀλητεύουν ἐλεύθερα στὸν ἀέρα ἢ νά συνδέονται μὲ φυσικούς χώρους στή γῆ, στοὺς ὁποίους νά ἔχουν ὀποιαδήποτε δραστηριότητα. "Ο θάνατος λαμβάνει πρόσωπο στὸν "Αδη, σάν δύναμη αὐτοτελής καὶ αὐθιπόστατη.

"Ἐτσι στὸ τροπῆριο παρουσιάζεται σάν ἓνας αὐθέντης, ὁ ὁποῖος νοιώθει μεγάλη πικρία, ὅταν κάποια μέρα συνάντησε στήν περιοχή του μιὰ πολὺ παράξενη ψυχή, πού ὁμοιά της δέν γνώρισε ἄλλη στά σκοτεινά του διαμερίσματα. Εἶδε σ' αὐτὴν κάποιο παράδοξο ἄνθρωπο πού ἦταν ἐνωμένος μὲ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἦταν «κατάστακτος τοῖς μῶλωψι», ἔφερε δηλαδή στὸ σῶμα του τραύματα πολλὰ, σημεῖα μαρτυρικοῦ πάθους, καὶ ὅμως συγγρόνως εἶχεν ἀπερίοριστη δύναμη, ἦταν πανσθενουργός. Στὶς ἐκφράσεις αὐτές ὁ Ἰμνωδός συνοψίζει θαιυμασιώτατα τὴν ἀντίδοση τῶν ιδιωμάτων τῶν δύο φύσεων στὸ ἓνα πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἀλήθεια πού βρίσκεται στήν καρδιά τοῦ χριστολογικοῦ μυστηρίου τῆς πίστεως. "Ἐτσι ὁ Χριστός, ὡς μὲν Θεός ἀπαθής καὶ ἀπειρος οἰκιοποιεῖται τίς πληγές καὶ τούς μῶλωπες πού ὑπέφερε ἡ ἀνθρώπινη φύση του στὸ σταυρό (Θεός μωλωπισμένος καὶ τραυματισμένος!)· ὡς ἄνθρωπος δέ κτιστός, οἰκιοποιεῖται τὴν παντοδυναμία τῆς θείας φύσεως. Αὐτὸ δέν σημαίνει ὅτι ἡ θεία φύση μετατοπίζεται στήν ἀνθρώπινη καὶ τανάπαυιν ἡ

ἀνθρώπινη στή θεία, γιατί —ὅπως εἴπαμε— ἡ ἔνωσι τῶν φύσεων εἶναι ἀσύγχυτη (ὁ Θεός δέν μεταβάλλεται σέ ἄνθρωπον καὶ ὁ ἄνθρωπος δέν μεταβάλλεται σέ Θεόν. Τό τελευταῖο ἰσχυρίζονταν οἱ Μονοφυσίτες). ἀλλά ὁ ἴδιος Χριστός, ὡς μὲν Θεός δέχεται τὰ ιδιώματα τῆς ἀνθρωπότητος του, ὡς ἄνθρωπος δέ οἰκιοποιεῖται τὰ αὐχήματα τῆς θεότητος. "Ἄν δέν κατανοήσουμε σωστά τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια, τίποτε δέν μάθαμε ἀπὸ τό ὑπερφύες μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. "Ἡ ἀρχαία Ἑκκλησία στή βάση αὐτὴ κατεπολέμησεν ἐπιτυχῶς τίς περισσότερες χριστολογικές αἱρέσεις στήν ἱστορία της.

Τό θέαμα τῆς περιεργῆς αὐτῆς ψυχῆς γέμισε μέ πικρία τὴν κοιλία τοῦ "Αδη. "Ο θάνατος φοβήθηκε τὴν παρουσία τοῦ ἰσχυροῦ. Προαισθάνθηκε τό ἐπικείμενο τέλος του, τό ἀδαισισμα τοῦ σκοτεινοῦ βασιλείου του, τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν ψυχῶν πού δυνάστευε στὸ σκοτεινὸ ἄντρο του. Κυριεύθηκε ἀπὸ τρόμο καὶ τοῦ κόπηκε ἡ ζωή. "Ο "Αδης ὑπέκυψε στὸν ἰσχυρὸ ἐκπορθητή!

σταση, πού γεννά στίς κουρασμένες ψυχές χαρά και αγαλλίαση.

Τά Τροπάρια τῆς Ὁδῆς

«Νεοποιεῖς τούς γηγενεῖς, ὁ Πλαστοουργός χοϊκός χρηματίας, καί σινδῶν καί τάφος ὑπεμφαίνουσι, τό συνόν σοι Λόγε, μυστήριον· ὁ εὐσχήμων γάρ Βουλεύτης, τήν τοῦ σέ φύσαντος βουλήν, σχηματίζει ἐν σοί, μεγαλοπρεπῶς καινοποιῶντός με».

Κάνεις καινούργιους (πνευματικά) τούς γήϊνους ἀνθρώπους Σὺ, ὁ Πλαστοουργός, ἀφοῦ πρώτα ἔγινες χωμάτινος ἀνθρώπος. Τό καινούργιο δέ σετόνι καί ὁ καινούργιος τάφος φανερώνουν ἔμμεσα, Λόγε τοῦ Θεοῦ, τό καινοποιητικό μυστήριο πού ὑπάρχει μέσα σου. Διότι ὁ εὐσχήμων Βουλευτής (ὁ Ἰωσήφ ἀπό Ἀρμαθαίας) μέ τήν ἐνέργειά του (νά σέ ἀποκαθηλώσει καί νά σέ ἐνταφιάσει) πραγματοποιοιεῖ τή βουλὴ ἐκείνου πού σέ γέννησε (τοῦ Θεοῦ Πατρός), ὁ ὁποῖος στό πρόσωπο καί τό ἔργο σου τόσο μεγαλόπρεπα μέ ἀνέστησε καί μέ ἐκαινοποίησε.

Ἡ καινοποίησι τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀναγέννησι, ἡ ἀνάκτισι καί ἡ ἀναδημιουργία τῆς φύσεώς του εἶναι θέματα τὰ ὁποῖα ἐπανερχονται συχνά στόν ἐμπνευσμένο κάλαμο τοῦ Ἰμνωδοῦ. Καί ἔτσι πρέπει νά γράφει κάθε ὀρθόδοξος συγγραφέας καί ποιητής. Γιατί ἡ ἀνακαίνισι τοῦ κόσμου καί ἡ

διαίτερα τοῦ ἀνθρώπου, βρίσκεται στήν καρδιά τῆς ὀρθόδοξης σωτηριολογίας. Ὁ Χριστός μέ τό λυτρωτικό ἔργο του κατήργησε τήν παλαιότητα τῆς ἀμαρτίας, μέ τήν ὁποίαν ἐντυσε τήν πρωτογενῆ φύσι ὁ διάβολος στό μοιραῖο περιβόλι τῆς Ἑδέμ. Ἡ φθορά, τό χάλασμα δηλαδή τῆς φύσεώς πού ἦταν τό τίμημα τῆς παρακοῆς, ξεπλύθηκε μέ τό αἷμα τοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου καί τοῦ Θεοῦ. Μέ τό καθάρισμα αὐτό ἡ φύσι προβάλλει θαλερή καί ὠραία, μέ τούς χαρακτηριστές της στίλβοντες ἀπό χάρι καί εὐγένεια, γεμάτη κίνησι καί ζωή, ὅπως ἀκριβῶς ἦταν ὅταν πρωτοβγήκε ἀπό τὰ χέρια τοῦ Πλάστη καί τοποθετήθηκε στόν ἐπίγειο Παράδεισο τῆς Ἑδέμ. Ἡ ἀφθαρτι δέ φύσι εἶναι ἀπρόσβλητη στό θάνατο, εἶναι ἀθάνατη. Ἡ ἀφθαρσία καί ἡ ἀθανασία, πού εἶναι γνωρίσματα τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, εἶναι τώρα καί γνωρίσματα τῆς ἀναπλασμένης φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Μέ τό ζυμᾶρι τῆς θεότητος ζυμωθείσα ἡ φύσι, ἔγινε νέα, ἀπρόσβλητη στήν ὀξείδωσι τῆς φθορᾶς. Στό μέτρο αὐτό ὁ ἀνθρώπος μοιάζει μέ τόν Θεό του, τήν εικόνα τοῦ ὁποῖου ἀνεβάζει σέ ὁμοίωσι, «κατά χάριν» θεοποιούμενος. Μόνο στήν ὀρθόδοξη παράδοσι τῆς Ἀνατολῆς βλέπει κανεῖς τίς τόσο ὁμορφες καί δροσερές αὐτές σωτηριολογικές κατηγορίες, τό λυτρωτικό ἀγαθό στίς γήϊνες διαστάσεις του, ἀπό τίς ὁποῖες ξεμάκρυνε δυστυχῶς τόσο πολύ ἡ νοσηιοκρατία τῆς Δύσεως!

Ὁ ἱερός Ἰμνωδός μέ ἀνείπωτη χαρά ψάλλει τό θαῦμα τοῦ Θεοῦ. Πλαστοργέ μου —κραυγάζει— μέ τό νά πάρεις τή δική μου φύσι πού σύ ὁ ἴδιος ἔπλασες ἀπό τό χῶμα, μέ τό νά γίνεις δηλαδή ἀνθρώπος ὁμοιος μέ μένα (χωρίς τό στοιχεῖο τῆς ἀμαρτίας), ἔδωσες μιά καινούργια πλάσι στους γήϊνους ἀνθρώπους, πού μέ τήν ἀμαρτία χάλασαν τή

φύση τους. Καί αυτό πού αποτελεί τόν πυρήνα τού θείου μυστηρίου σου τό βλέπουμε στόν καινό τάφο σου, στόν ό- ποϊον κατέβηκε τό σώμα σου ντυμένο στό καινούργιο σεντό- νι καί τά νεκρικά σάβανα τού από 'Αριμαθαίας 'Ιωσήφ, ό ό- ποϊος μέ τήν ενέργειά του αυτή έπλήρωσε τήν προαιώνια βουλή τού Θεού, ό όποϊός αϊδίως σέ έγένησεν από τούς πα- τρικούς κόλπους του. Μέ τήν κατάθεσή του σέ αυτή, Λόγε τού Θεού, μέ κάνεις καινούργιο δημιούργημα, πλάσμα νέο καί άφθαρτο, σύμφωνα μέ τή μεγαλοπρέπεια τής θείας σου ενέργειας.

«Διά θανάτου τό θνητόν, διά ταφής τό φθαρτόν με- ταβάλλεις: άφθαρτίζεις γάρ θεοπρεπέστατα, άπα- θανατίζων τό πρόσλημμα: ή γάρ σάρξ σου διαφθο- ράν ούκ οϊδε, Δέσποτα, ούδέ ή ψυχή σου, εις 'Αδου ζενοπρεπώς έγκαταλείπειται».

Μέ τό θάνατο καί τήν ταφή σου μεταβάλλεις τό φθαρτό καί τό θνητό τής φύσεως μου. Διότι κατά τρόπο άρμόζοντα στή θεία σου ενέργεια άφθαρτο- ποιείς καί καθιστάς άθάνατη τή φύση πού προσέ- λαβες. Διότι τό σώμα σου δέν γνώρισε (στό μνήμα) διαφθοράν, ούτε ή ψυχή σου έγκαταλείφθηκε ξένη καί άπροστάτευτη στόν "Αδη.

'Ο 'Υμνωδός συνεχίζει τό εμπνευσμένο ψάλσιμό του. 'Ο τάφος τού Χριστού είναι γι ' αυτόν μήτρα τής άφθαρ- σίας. 'Ο θάνατος τού Κυρίου κατήργησε τή θνητότητα καί ή ταφή του τή φθαρτότητα τής ξεπεσμένης φύσεως. 'Απαρ-

χή τής άφθαρτοποιήσεως αυτής έγινε στήν ίδια τή φύση τού Σωτήρος. 'Ο Χριστός άπαθανάτισε τό πρόσλημμα, δηλαδή τή φύση πού προσέλαβε στή μήτρα τής Παρθένου. Τό άπα- θανάτισε στό θεανδρικό του πρόσωπο διά τής άπερινοήτου τών δύο φύσεων συνδρομής. Σ' αυτήν τό πύρ τής θεότητας περιώρησε τήν ανθρωπίνη φύση τόσο βαθιά καί τόσο ού- σιαστικά, όπως ή φωτιά περιχωρεί τό πυρωμένο σίδηρο. Μιά τέτοια σάρκα θεοποιημένη βρίσκεται πέρα από τήν έμ- βέλεια τής φυσικής φθοράς. Είναι άθάνατη, στό μέτρο πού ά- θάνατος είναι ό 'Ιδιος ό Θεός. 'Αποτέλεσμα: ή σάρκα τού Κυρίου, παρά τή νέκρωσή της πού ήταν άληθινή καί πραγ- ματική, δέν υπέστη άποσύνθεση στό μνήμα πού είναι ό κοι- νός κλῆρος κάθε ανθρωπίνης φύσεως πού μπαίνει, μέ τή γέν- νησή της, στήν κληρονομία τής φθαρμένης φύσεως τού 'Α- δάμ. 'Εμεινε τρεις μέρες στό μνήμα, χωρισμένη από τήν ψυχή της, όχι όμως καί από τή θεότητα πού ήταν άδιάσπα- στα ένωμένη μαζί της, πράγμα πού τήν καθιστούσε θεοδύ- ναμη, άπρόσιτη καί άπρόσβλητη από τή διαφθορά. Τό ίδιο συνέβαινε καί μέ τήν ψυχή τού Λυτρωτή πού διέτριβε, κατά τό διάστημα αυτό στόν "Αδη. Καί ή ψυχή αυτή είχε μέσα τής τόν Θεόν. "Οχι βέβαια σέ μιá ήθική ένούκηση, αλλά ύ- ποστατικώς, δηλαδή στό ένιαίο πρόσωπο τού Λόγου. Δέν ή- ταν μιá άπλή ψυχή πού κατέβηκε στά διαμερίσματα τού θα- νάτου γιά νά πολιτογραφηεί στά κατάστιχα τού "Αδη. Δέν ήταν ξένη καί έρημη, ύποτρέμουσα στό παγερό άγκάλιασμα τού θανάτου. Είχε μέσα της τόν Θεόν, όλόκληρο τόν Θεόν. 'Ετσι μπόρεσε νά δυναμιτίσει τόν "Αδη, ν' ανατινάξει τό σιδηροπαγές κράτος του, νά συντρίψει τίς σιδερένιες άμπά- ρες πού τό κρατούσαν σφικτοκλειδωμένο καί άπαραβίαστο.

Νίκησε ή ψυχή του Χριστού τόν "Αδη και γκρέμισε τό σκοτεινό του βασίλειο.

Τά σωτήρια αυτά αποτελέσματα έχ τής ταφής του Κυρίου μεταβιβάζονται στη συνέχεια καί σ' όλόκληρο τόν κόσμο. Δυνάμει τής καθαιρέσεως τής φθοράς πού έπιτεύχθηκε στον Κύριον, όλοι οι άνθρωποι μετέχουν στο μέγιστο αυτό λυτρωτικό αγαθό. Κυρίως όσοι πιστεύουν στον Κύριο και παραμένουν μυστικώς συνενωμένοι στην ανθρωπότητά του, κληρονομούν τήν αιώνια ζωή στο φωτεινό χώρο τής θείας βασιλείας. Οι άλλοι, οι άμετανόητοι και φαύλοι, θά κληρονομήσουν μέν και αυτοί τήν άφθαρσίαν, άφθαρσίαν όμως κολλασμένη και σκοτεινή, μακριά από τήν αιώνια ζωή πού είναι ό άπειρος Θεός!

« Έξ άλογεύτου προελθών, και λογχευθείς τήν πλευράν, Πλαστουργέ μου, έξ αύτης είργάσω τήν άνάπλασιν, τήν τής Εύας, 'Αδάμ γενόμενος, άφύπνωσας ύπερφυώς, ύπνον φυσίζων, και ζωήν έγγείρας έξ ύπνου, και τής φθοράς ως Παντοδύναμος».

Προελθών, Πλαστουργέ μου, από μητέρα πού δέν γνώρισε τά φυσικά λόγια και δεχθείς στην πλευρά σου τό κέντημα τής λόγχης, από αύτήν (τήν κεντημένη πλευρά) έπραγματοποίησες τήν ανάπλαση τής Εύας, άφου έχρημάτισες γι' αύτήν δεύτερος 'Αδάμ. Έκανες δέ τουτο καταληφθείς, κατά τρόπον ύπερφυσικόν, από ύπνον πού παρέχει ζωήν, και άναστήσας τήν ζωήν από τόν ύπνο (τό θάνατο) και τήν φθοράν ως παντοδύναμος.

Σέ ύψηλούς τόνους ανεβάζει στο τροπάριο αυτό ό 'Υμνωδός τό θεσπέσιο τραγούδι του. 'Ανατρέχει στις άρχές του μυστηρίου, στον άνερμήνευτο τόκο του Χριστού, γιά νά δει έκεί τό καινοποιητικό θαύμα τής παντοδυναμίας του Θεού. 'Ανατρέχει στον άλόχευτο τόκο τής Παρθένου, όπου συμβαίνει κάτι τό πρωτοφανές και τό πρωτόγνωρο. Κατά τήν όρθόδοξη παράδοση ό έχ Παρθένου τόκος του Κυρίου ήταν άλόχευτος. 'Η Παναγία, ως μητέρα, δέν γνώρισε τά φυσικά λόγια πού άκολουθούν sé κάθε ανθρωπίνη γέννηση. Αυτό φυσικά δέν ζημιώνει τήν αλήθεια τής ανθρωπίνης φύσεως του Κυρίου. 'Ο άλόχευτος τόκος είναι έντεταγμένος στο πλέγμα του καινοποιητικού χριστολογικού θαύματος. Στην γέννηση του Χριστού ή αλήθεια τής φύσεως διοχετεύεται sé ένα νέο κανάλι, μπαινει sé μία καινούργια διάσταση. Σ' αύτήν σπάει ή ιστορική συνέχεια τής φύσεως του 'Αδάμ.

'Ο 'Αδάμ δέν συνεργεί στη γέννηση αύτή. 'Ο Χριστός δέν συλλαμβάνεται μέ ανθρωπίνη σπορά στη μήτρα τής Παρθένου. Είναι «άπάτωρ έχ μητρός». 'Η σύλληψή του ειναί άφθορη. Δέν καταλύθηκε σ' αύτήν ή παρθενία τής Παναγνου, όπως δέν καταλύθηκε και μέ τή γέννησή του. 'Η Παναγία παρέμενε «έσαεί παρθένος» (άειπάρθενος). Σ' αύτή τήν ύπερφυσική τάξη των πραγμάτων άκολουθεί και ό άλλος τόκος τής Μαρίας, ως σημείο του καινού θαύματος, ως ή άπαρχή τής αλλοιώσεως τής φύσεως πού έπραγματοποίησεν ό Λυτρωτής μέ τήν είσοδό του στον κόσμο. Όσοι δέν καταλαβαίνουν τά πράγματα αυτά, όσοι βλέπουν τήν παρθενία τής Μαρίας sé βίαση καθαρά βιολογική και άνατομική (οι Προτεστάντες) είναι τυφλοί, μή έχοντες τή μυστηριακή αίσθηση του Χριστού, τόν «νοούν» τόν υπερβαίνοντα

κεῖνο πού ἔπαθε, στό ὅποιον ἦταν παρών ὄχι δυνάμει καί ἠθικῶς, ἀλλ' οὐσίᾳ καί ὑποστατικῶς, ὁ Θεός. Ὅτι τὰ πράγματα ἔτσι ἔχουν, ἀποδεικνύει ἡ θεοδυναμία τῆς σάρκας τοῦ Σωτήρος, στήν ὁποῖαν εἰσέρχεται μέ τήν ὑποστατικὴν ἔνωσιν τῶν φύσεων. Τό σῶμα τοῦ Κυρίου, παρά τό πάθος καί τό θάνατό του, εἶναι σῶμα ζωοποιό καί ἄφθαρτο. Αυτό συνέβη στήν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου. Ὅταν ὁ Χριστός, πατήσας τόν Ἄδη, ἀναστήθηκε κραταῖός ἀπό τὰ σκοτεινά διαμερίσματα τοῦ θανάτου, μετεστοιχείωσε τή φθαρτότητα τῆς φύσεώς του σέ ἀφθαρσίαν· καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά αὐτό πού πέθανε στό σταυρό καί κατατέθηκε στόν τάφο τό ἀνέδειξε πηγὴ ζωῆς, αἰώνιας καί ἀφθαρτῆς.

«Βασιλεύει, ἀλλ' οὐκ αἰωνίζει, Ἄδης τοῦ γένους τῶν βροτῶν· σύ γάρ τεθεῖς ἐν τάφῳ, κραταίε, ζω-
αρχικῆ παλάμη τὰ τοῦ θανάτου κλειῖθρα διασπάρ-
ξας καί ἐκήρυξας τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἐκεῖ καθειδούσαι,
λύτρωσιν ἀψευδῆ Σῶτερ, γεγονώς νεκρῶν πρωτό-
τοκος».

Ἄδης βασιλεύει πάνω στό γένος τῶν θνητῶν, προσωρινά ὅμως καί ὄχι αἰώνια. Διότι, ἐσύ, δυνα-
τέ, ἀφοῦ μπῆκες στόν τάφο, μέ τή ζωαρχικὴ παλά-
μη σου συνέτριψες τίς κλειδαριές τοῦ θανάτου καί ἐ-
κκήρυξες σ' αὐτούς, πού ἀπό παλαιὰ κοιμόντουσαν ἐκεῖ, λύτρωσι ἀληθινή, ἀφοῦ πρῶτος ἀναστήθηκες ἐκ τῶν νεκρῶν.

Ἄδης, στόν ὅποιον προσωποποιεῖται ὁ θάνατος,

Θεός. Ἄν παραβεῖτε τήν ἐντολή μου (τὴ βρώσι τοῦ ἀπαγορευμένου καρποῦ) —τούς εἶπε— θά πεθάνετε¹². Ὁ Ἄδης τὴν παρέβη καί ἀπέθανε, μαζὶ του δέ πεθαίνουν καί ὅλοι ὅσοι φέρουν τὴ φθαρτὴ φύση του¹³. Ὁ θάνατος εἶναι κυρίαρχος στήν ἀμαρτωλὴ φύση. Κανένας δέν μπόρεσε οὔτε μπορεῖ νά τόν ἀποφύγει, ὡς ἐνεχόμενος στὴ φθαρτὴ ρίζα τοῦ γενάρχη. Οἱ καρποί τοῦ δέντρου ἀκολουθοῦν στὴ φθορὰ τῆς ρίζας τους. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι τόσο καθολικὴ, ὥστε θ' ἀποτελοῦσε μωρίαν ἢ ἄρνησὴ τῆς.

Μέχρι πού ὅμως ἐκτείνεται ἡ θανατερὴ δύναμη τῆς ἀμαρτίας; Ἡ ἀπάντησι δέν εἶναι δύσκολη. Μπορεῖ νά σκοτώσει μονάχα ἐκεῖνο πού εἶναι φθαρτό, τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Τό νοερό καί αἴυλο, ὅπως τὴν ψυχὴ καί τίς νοερὲς φύσεις τῶν ἀγγέλων, δέν μπορεῖ νά τίς βλάψει. Πολύ λιγότερο δέν μπορεῖ νά βλάψει τὴν πνευματικὴ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια εἶναι σέ μέτρο ἀπόλυτο ἀπαθῆς καί ἀθάνατη. Αὐτὰ τονίζει ὠραιότατα ὁ Ὑμνωδός. Ἡ ἀμαρτία —λέγει— ἦταν βροτοκτόνος. Μποροῦσε νά προσβάλει καί νά θανατώσει τόν ἄνθρωπο. Δέν ἦταν ὅμως καί θεοκτόνος. Δέν μποροῦσε νά πλήξει τόν ἄπειρο Θεό. Ἔτσι, ἂν καί στό σταυρό ὑπέστη τό πάθος καί τό θάνατο ἡ χωμάτινη οὐσία σου πού ἦταν φθαρτὴ —συνεχίζει ὁ Ὑμνωδός ἀποτετινόμενος πρὸς τό Σωτήρα— ἡ θεότητά σου παρέμεινε ἀμέτοχη τοῦ πάθους καί τοῦ θανάτου. Ὁ Θεός ἔπαθε μὲν καί ἀπέθανε, ὄχι ὅμως καθ' αὐτόν, ἀλλὰ «σαρκί», στή σάρκα μέ τὴν ὁποῖαν ἦταν ὑποστατικῶς ἐνωμένος. Τό σῶμα τοῦ Κυρίου ἦταν ἐ-

12. Γεν. 2, 17.

13. Ρωμ. 5, 12.

παρουσιάζεται στο τροπάριο σάν ένας βασιλιάς, ο οποίος έχει τό βασίλειο καί τούς υπηκόους του. Τό βασίλειό του είναι φυλακή τρομακτική καί αποτρόπαιη, υπήκοοί του δέ όλοι οί νεκροί απόγονοι του ' Αδάμ. Κανένας ποτέ δέν μπορεί νά δραπετεώσει από τό σκοτεινό άντρο του, νά πετάξει στά φωτεινά διαμερίσματα τής ζωής. Οί ψυχές σβυσμένες άποτίουν τό χρέος τής ' Αδαμικής παραβάσεως, στιβαγμένες όλες καί δεμένες μέ τά ίδια δεσμά. ' Ο ίδιος πόνος τίς κρατά άλληλέγγυες. Έχουν άίσθηση τής άθλιότητος καί του φρικτού κλήρου τους. ' Ο δέ βασιλιάς είναι άπηνής καί άπότομος. Δέν άκούει αίτήματα, δέν μοιράζει χάρες. Φυλάει άγρυπνα τό κράτος του, πού είναι κλειδαμπαρωμένο άσφυκτικά, ώστε νά είναι άπρόσβλητο από κάθε έσωτερική ή έξωτερική έπιβουλή. ' Η ζωή τών ψυχών στον " Αδη είναι γεμάτη κατήφεια, άπελπισία καί άπόγνωση!

Καί όμως «ουκ αίώνίζει» τό βασίλειο του " Αδη. Δέν πρόκειται νά ισχύσει παντοτεινά. Τό θεμέλιό του είναι σαθρό, όπως σαθρή υπήρξε καί ή ρίζα του, ή άρχαία παρακοή. " Έχει χαρακτήρα έπεισοδιακόν. Είναι κατασκαμμένο, έτοιμο νά σωριαστεί σέ έρείπια. Καί αυτό συνέβη για τον " Αδη άναπάντεχα, όταν κάποια μέρα δέχτηκε στην κοιλία του ένα παράδοξο έπισκέπτη, μιά ψυχή άλλόκοτη, πού άστραφτε από δύναμη καί έσφυζε από ζωή. ' Η ψυχή αυτή δέν πλήρωσε φόρο ύποτέλειας στον αύθέντη. Δέν κρατήθηκε άδιαμαρτύρητα, πληρώνοντας τή συναλλαγματική του θανάτου πού ύπέγραψεν ή Εύα στο μοιραίο κήπο τής ' Εδέμ. ' Αλλ' είχε άλλες διαθέσεις κυριαρχικές. " Ηταν ισχυρότερη από τον " Αδη, γιατί ήταν ή ίδια ή ζωή. Κουβαλούσε μέσα της θεοδυναμίας άπειρη, μπροστά στην όποία καμιά άλλη δύναμη

δέν μπορούσε ν' άντισταθεί. Τή θεοδυναμία αυτή εκφράζει παραστατικότερα ό ' Υμνωδός. ' Ο Χριστός έπιασε μέ τίς ζωαρχικές παλάμες του τά σκουργιασμένα κλειθρα τής φθοράς, τά έσφιξε μέ δύναμη καί τά έλυωσε. Αυτό ή δέ υπήρξεν ή καιρία στιγμή για τό θάνατο, του όποιου καταλύθηκε όριστικά ή έξουσία. Διεσπάραξε δέ τά κλειθρα του θανάτου, γιατί ό Χριστός, άσκώντας συνδεδασμένα τό προφητικό καί τό βασιλικό του αξίωμα, έκήρυξε στά φυλακισμένα πνεύματα «λύτρωσιν άψευδή», τήν πραγματική άπελευθέρωση από τήν άρπάγη του θανάτου καί παράλληλα ως βασιλιάς δυνατός έπιστοποίησεν έμπρακτα τή νίκη του κατά τής φθοράς «γεγονώς νεκρών πρωτότοκος», δηλαδή άναστηθείς πρώτος εκ τών νεκρών, στην άνάσταση του όποιου θ' ακολουθήσουν βραδύτερα όλοι άνεξάριετα οί νεκροί.

ΉΩδὴ ζ΄. Ὁ Εἰρημός.

« Ἀφραστον θαῦμα! ὁ ἐν καμίνῳ ρυσάμενος, τούς ὀσίους Παῖδας ἐκ φλογός, ἐν τάφῳ νεκρός, ἄπνους κατατίθεται, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων Λυτρωτά, ὁ Θεός εὐλογητός εἶν».

Ἦ θαῦμα, πού εἶναι ἀδύνατο νά εἰπωθεῖ! Αὐτός πού στό καμίνι ἔσωσε τούς ὀσίους Παῖδες ἀπό τή φλόγα, τώρα στόν τάφο τοποθετεῖται νεκρός, χωρίς πνοή, γιά νά σώσει ἐμᾶς πού μελωδικά ψάλλουμε· Λυτρωτή Θεέ μας, εἶσαι εὐλογημένος.

Θαῦμα εἶναι αὐτό πού υπερβαίνει τούς φυσικούς νόμους καί δέν μπορεί νά ἐξηγηθεῖ μέ τή φυσική αἴθηση καί τή νοητική ἐμπειρία μας. Πίσω ἀπό κάθε θαῦμα βρίσκεται μιᾶ ἐξωκοσμική δύναμη πολύ ισχυρή, πού υπερβαίνει τή φυσική τάξη τῶν πραγμάτων. Ὅσοι ἀρνούνται τήν ὕπαρξη τῆς δυνάμεως αὐτῆς δέν ἀποδέχονται τό θαῦμα, τό ὁποῖο φυσικά δέν μπορούν νά ἐρμηνεύσουν. Τό θαῦμα εἶναι σημεῖο τοῦ Θεοῦ, τό ὁποῖον ἀπορρίπτουν ὅσοι δέν πιστεύουν στόν Θεόν.

Ὁ Χριστιανισμός εἶναι τό ἀπειροτέλειο θαῦμα, αὐτό πού ἔκανε ἡ πανσοφία, ἡ ἀγαθωσύνη καί ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ γιά νά λύσει τήν ἁμαρτία, πού ἦταν πλάσμα καί δεσμός τοῦ διαβόλου. Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου, ἡ ὑποστατική ἔνωση τῶν φύσεων, τό θεανδρικό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἡ καθάρηση τοῦ Ἄδῃ καί ἡ ἀνάσταση τοῦ Λυτρωτῆ ἀποτελοῦν θαῦμα τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἰψίστου ἀπειρολήτου καί ἀνερμήνευτο, πού δέν μπορεί νά συλλάβει λόγος

κτιστός καί νά ἐκφράσει γλώσσα ἀνθρώπου, ἀλλ' οὔτε καί αὐτές οἱ νοερές φύσεις τῶν ἀγγέλων: Μέ ποῖο τρόπο δηλαδή ὁ Θεός ἔρχεται στή γῆ, μπαίνει μέσα στόν ἄνθρωπο, ντυνεται τή φύση πού ὁ ἴδιος ἔπλασε καί τήν ἀνεβάζει στή δόξα του, τή δόξα τῆς τριαδικῆς μεγαλωσύνης καί λαμπρότητος!

Στό τροπάριο ὁ Ἰμνωδός ἀναφέρει ἕνα συγκεκριμένο θαῦμα ἀπό τήν Π. Διαθήκη γιά νά τό παραβάλλει μέ τήν κενωτική χάρη τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λόγου, τό θαῦμα τῆς λυτρώσεως τῶν Τριῶν Παίδων ἀπό τό πυρωμένο καμίνι τοῦ Ναβουχοδονόσορα, στό ὁποῖο τούς ἔρριψε ἡ μανία τοῦ ἡγεμόνα, ἐπειδή δέν θέλησαν νά προσκυνήσουν τή χρυσῆ εἰκόνα του, ἀπαρνούμενοι τόν Θεό τῶν πατέρων τους¹⁴. Σῦ Θεέ μου —φωνάζει— πού στά παλιά χρόνια ἔσωσες τούς δικούς σου ὑπηρετές ἀπό τή φλόγα τῆς καμίνου μετατρέποντας τή φωτιά σέ δροσερή αὖρα, τώρα εἶσαι νεκρός, χωρίς πνοή, φαινομενικά ἔρημος καί ἀπροσπάτετος, καί κατατίθεται σ' ἕνα τάφο, χωρᾶς σέ λίγα μέτρα γῆς, περιορίζεται σ' ἕνα στενό μνημεῖο. Ἐνταφιάζονται ἐκουσίως γιά νά μάς σώσεις μέ τή δρόσο τῆς θείας σου ἐνέργειας ἀπό τό καυτό καμίνι τῆς ἁμαρτίας, ἀπό τή φλόγα τοῦ νοητοῦ Ναβουχοδονόσορα (διαβόλου) πού ἀπελιπιστικά μάς ἔζωνε καί μάς βασάνιζε. Αὐτό εἶναι πραγματικά τό μεγάλο θαῦμα, πού δέν μπορεί νά ἐκφράσει γλώσσα ἀνθρώπου. Καί τό ὁποῖον ἐμεῖς πού τό πιστεύουμε ἀπό τά βᾶθῃ τῆς ψυχῆς μας, δοξάζουμε, ψάλλον-τας μέ χαρά στό Λυτρωτή μας Θεό: «εὐλογητός εἶν».

14. Δανιήλ 3, 12 ἐξ.

Τά Τροπάρια τῆς ᾠδῆς

«Τέτρωται Ἄδης, ἐν τῇ καρδίᾳ δεξάμενος, τὸν τρωθέντα λόγχῃ τὴν πλευράν, καὶ στένει πυρὶ θείῳ δαπανώμενος, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων· *Λυτρωτά, ὁ Θεὸς εὐλογητός εἶν.*»

Ἵ Ἄδης ἔχει τραυματιστεῖ, δεχθεὶς στήν καρδιά του ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου τραυματίστηκε με λόγχην ἢ πλευρά (στό σταυρό). Καὶ στενάζει, λιώνοντας στή φωτιά τῆς θεότητος διὰ τὴ σωτηρία ἡμῶν πού μελωδοῦμε: *«Λυτρωτά, ὁ Θεὸς εὐλογητός εἶν.»*

Στό παρόν τροπάριο ὁ Ἵγνωνδὸς διεκτραγωδεῖ τὸ θλιβερό κατάντημα τοῦ Ἄδης, κάνοντας ἓνα παραβολικό συσχετισμό στίς δύο κεντημένες πλευρές, μίαν τοῦ Κυρίου στό σταυρό καὶ μίαν τοῦ Ἄδης στό σκοτεινὸ ἄντρο του. Στό σταυρό ἢ πλευρά τοῦ Κυρίου κεντήθηκε ἀπὸ τὴ λόγχῃ τοῦ στρατιώτη, γιὰ νὰ διαπιστωθεῖ ἂν ὁ Κύριος εἶχε πεθάνει μετὰ τὴ μαρτυρική του κάκωσι. Ἀπὸ τὴν πλευρά του ἐξῆλθεν *«αἷμα καὶ ὕδωρ»*, πού σήμανεν ὅτι ὁ σταυρωθεὶς ἦταν ἤδη νεκρός. ἽΗ κεντηθεῖσα πλευρά τοῦ Σωτῆρος ἀποδείχτηκε πηγὴ «ζωήρρυτος». Ἀπ' αὐτὴν ξεπήγασαν νάματα σωτήρια, προῆλθε τὸ ρεῦμα τῆς ἀληθινῆς ζωῆς πού κατέκλυσε τὴν κτίσι, δημιουργήθηκε τὸ ἄχραντο μυστήριον τῆς Ἑκκλησίας, δόθηκε ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τῆς ζωῆς. ἽΗ τρώσι ὅμως αὐτὴ εἶχεν ἄμεση συσχέτιση μετὸν Ἄδης, τοῦ ὁποίου ἢ πλευρά τρώθηκε θανάσιμα, ὅταν δέχτηκε στὰ σπλάγχνα του «τὸν τρωθέντα λόγχῃ τὴν πλευράν». ἽΗ ρομ-

φαία τοῦ σωτήριου πάθους κτύπησε ἀμείλικτα τὸν ἀπαίσιο κολοσσὸ τοῦ θανάτου, ξέσχισε τὴν πλευρά του, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν χύθηκε τὸ πικρὸ δηλητήριο τῆς φθορᾶς πρὸ ἔβρασε στὰ σπλάγχνα τῶν θλιβερῶν ὑπηκόων του. Τὸ πλῆγμα ἦταν καίριο καὶ καταστροφικό. ἽΗ ἀστραπή τοῦ Θεοῦ ἰσοπέδωσε τὸ σαθρὸ οἰκοδόμημα τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀποστασίας. Ἵ Ἄδης, φέροντας μέσα του τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, κλαίει πικρὰ καὶ στενάζει γιὰ τὸ τραγικὸ του κατάντημα. Ὅταν τὸ πῦρ τῆς θεότητος μπῆκε στὴ σκοτεινὴ του ἐπικράτεια, οἱ σάρκες του ἔλυωσαν, ὅπως τὸ κερί τῆς λαμπάδας λιώνει, ὅταν ἔλθει σέ ἐπαφὴ μετὰ τὴ φωτιά. ἽΗ δίδυμη ἐκείνη φλόγα τὴν ὁποῖαν ἀνάψαν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν συνταιριασμένα ἐνώθηκαν στὴ μήτρα τῆς Παρθένου, ἢ φλόγα ἢ ἀπειροδύναμη τῆς θείας ἐνέργειας, τὸ *«πῦρ τὸ καταναλίσκον»*,¹⁵ ἰσοπέδωσαν τὰ ὄχρα τῶν Ἄδης, ἔκαψαν τίς θανατερές σάρκες του. Ὅ θάνατος χάθηκε τὴ στιγμὴ πού δέχτηκε μέσα του τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς. ἽΗ τρωθεῖσα πλευρά τοῦ Λυτρωτῆ ἔτρωσε θανάσιμα τὸ πικρὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀμαρτίας. Στὴ διάστασι τοῦ λυτρωτικοῦ αὐτοῦ θαύματος ζῶντες οἱ πιστοί, ἀναμέλπουν μελωδικά: *«Λυτρωτά, ὁ Θεὸς εὐλογητός εἶν.»*

« Ὁλβιος τάφος! ἐν ἑαυτῷ γὰρ δεξάμενος, ὡς ὑπνοῦντα τὸν δημιουργόν, ζωῆς θησαυρός, θεῖος ἀναδέδεικται, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων· *Λυτρωτά, ὁ Θεὸς εὐλογητός εἶν.*»

15. Δευτ. 9, 3.

Εὐτυχισμένος και μακάριος τάφος! Διότι, δεχθείς μέσα του τό δημιουργό σαν κάποιο πού κοιμάται, ἀποδείχτηκε θησαυρός ζωῆς και σωτηρίας για μᾶς πού μελωδοῦμε: *«Αὐτρωτά, ὁ Θεός εὐλογητός εἶν»*.

Μακάριος ἄντως και τρισόβριος ὁ τάφος τοῦ Κυρίου! Ὁ μικρός ἐκεῖνος χῶρος *«ὁ λελατομημένος ἐν τῇ πέτρα¹⁶»*, τό μνημα τό καινόν στό ὅποιον κανένας ἄλλος δέν εἶχε μπει¹⁷ και στό ὅποιο τοποθετήθηκε ὁ Κύριος μετά τό θάνατό του, τελέσας αἰώνιο σαββατισμό. Εὐτυχισμένη ἡ γῆ τοῦ Ἰωσήφ, τό σεμνό και ἀπέριττο χωρίο, τό ὅποιον ἐφιλοξένησε μέσα του τόν κτίστη και δημιουργό τῶν ἀπάντων! Ἡ στέγη ἡ φιλόξενη κάτω ἀπό τήν ὅποια κοιμήθηκε *«ὕπνον φυσίζων»* ὁ Πλάστης, μετά τήν ἔνταση και τήν ὀδύνη τοῦ πάθους του. Τόν τάφον αὐτόν τό πανακήρατο σῶμα τοῦ Κυρίου ἀγίασε, τόν κατέστησε θησαυρόν ζωῆς ἀδαπάνητον. Ἡ ἀλήθεια αὐτή εἶναι πολύ μεγάλη. Μέ τήν ἐπαφή τοῦ Θεοῦ δέν ἀγιάζονται μονάχα οἱ πνευματικές οὐσίες, ἀλλά και οἱ ὑλικές. Ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἀγιάζει τήν ὕλη, τήν κάνει ἀγωγό τῆς θείας χάριτος. Εἶναι πλανεμένοι ὅσοι ἀπεχθάνονται τήν ὕλη (δυστές), τήν ὅποیان θεωροῦν κακήν, καθώς και οἱ κάθε λογῆς πνευματοκράτες, οἱ ὅποιοι τήν ὑποτιμοῦν, ὑποστηρίζοντας ὅτι μονάχα μέ τό πνεῦμα μποροῦν νά ἐπικοινωνοῦν μέ τόν Θεόν, ὅ,τι δέ εἶναι ὑλικό δέν μπορεῖ νά ἔχει θέση στή λυτρωτική θεία οἰκονομία (οἱ ἱερές εἰκόνες, τά λείψανα τῶν ἀγίων, τά ἐκκλησιαστικά μυστήρια, ἡ ὄρατή Ἐκκλησία

16. *Ματθ. 27, 60.*

17. *Λουκ. 23, 53.*

κ.ἄ.). Αὐτά δεχόμενοι οἱ Προτεστάντες ἀπομακρύνθηκαν ἀπό τή φανερωμένη θείαν ἀλήθειαν, ἀπό τή χαρακτηριστική διάσταση τῆς λυτρώσεως.

Στήν Ὀρθοδοξία ἡ ὕλη, σωστά τοποθετουμένη, ἀγιάζεται και ἀγιάζει. Ἀγιάζει στό μέτρο πού γίνεται ἀγωγός τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὕλη δέν εἶναι ἀποξενωμένη ἀπό τήν θεότητα. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καταδέχτηκε νά λάβει σῶμα ὑλικό, νά τό θεοποιήσει και νά τό ἐγκαταστήσει ἀκλόνητα στοῦς κόλπους τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τό φῶς τοῦ Χριστοῦ διαπερᾶ τά ὑλικά πράγματα, τά κάνει νά λάμπουν ἀπό φωταύγεια και θεία δόξα. Στή θεία Εὐχαριστία ὁ ἄρτος και ὁ οἶνος, στοιχεῖα ὑλικά, γίνονται σῶμα και αἷμα Χριστοῦ, μεταποιοῦνται στή φύση τῆς θεότητας. Τά σώματα τῶν ἀγίων μετά θάνατο γίνονται λείψανα ἱερά και σεβάσιμα, ἀνέγγιχτα ἀπό τή φθορά, σκηνώματα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀγιάζοντα ὅσους μέ πίστη τά ἀγγίζουν και τά προσκυνοῦν. Τό ἴδιο και οἱ ἱερές εἰκόνες, στίς ὁποῖες ἐγκατοικεῖ ἡ θεότητα γίνονται πηγὴ ἀγιασμοῦ και ἱαμάτων διά τόν ἄνθρωπο. Πρό πάντων ὅμως τό Τίμιο Εὔλο τοῦ Σταυροῦ, τό ὅποιον ἔβαψε ὁ Κύριος μέ τό πανάγιον Αἷμα του. Τό ξύλο πού εἶναι ἀγλαΐσιμα τῆς οἰκουμένης και καύχημα τῆς Ἐκκλησίας, ὠραίσιμα και κλέος τῶν πιστῶν, ἤττημα και κατασχόνη τοῦ διαβόλου. Τό ἴδιο και μέ τόν Πανάγιο Τάφο τοῦ Κυρίου, τόν ὅποιον ὁ Σωτήρ ἀγίασε μέ τόν ἐνταφιασμό του, και ὁ ὀποῖος ἡλεκτρίζει τήν ὀρθόδοξη ψυχή. Τόν Πανάγιο Τάφο μεγάλως τιμᾷ ἡ Ὀρθοδοξία. Τόν περιέπει μέ εὐλάβεια και τόν προστατεύει. Ὀλβιος ὅμως δέν εἶναι μονάχα ὁ ζωοποιός τάφος τοῦ Χριστοῦ. Ὀλβιοι εἶναι κατά συμμετοχὴν και ὅσοι τόν δέχονται ὡς τό φωτεινό κέντρο τῆς λυτρώσεως,

ώς ζωῆς θησαυρόν, οἱ ὅποιοι μέ ψυχικὴν ἀγαλλίαση ἀναφωνοῦν: «*Λυτρωτά, ὁ Θεός εὐλογητός εἶν.*»

«Νόμιμ θανόντων τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσιν, ἡ τῶν ὄλων δέχεται ζωὴ, καὶ τοῦτον πηγὴν δείκνυσιν ἐγέρσεως, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων»
Λυτρωτά, ὁ Θεός εὐλογητός εἶν.

Σύμφωνα μέ νόμο πού ἰσχύει γι' αὐτούς πού πεθαίνουν, ὁ Κύριος, πού εἶναι ἡ ζωὴ ὄλων τῶν ὄντων, δέχεται τὴν κατάθεσὶ του στό μνήμα, τὸ ὁποῖον ἀναδεικνύει σέ πηγὴν ἐγέρσεως (ἀναστάσεως καὶ πνευματικῆς ἀνψώσεως) γιὰ τὴ σωτηρία ἡμῶν πού μελωδικά ψάλλουμε: «*Ὁ Θεός εὐλογητός εἶν.*»

Ἡ ἀμαρτία εἶναι φαινόμενο καθολικὸ καὶ παγκόσμιο. Μόνον ὁ Κύριος δέν δούλευσε σ' αὐτό. Ἦταν ὁ μόνος ἀμαρτητός. Ἡ ἰδέα τῆς ἀμαρτίας ἦταν ὀλότελα ξένη πρὸς τὴ θεανθρώπινὴ του ὑπόσταση. Στὴν ἀμαρτία τοῦ ἀνθρώπου ἀκολούθησε ὁ θάνατος, φαινόμενο ἐπίσης καθολικὸ καὶ παγκόσμιο. Μονάχα ὁ Σωτὴρ μποροῦσε νά μὴ ἀποθάνει, γιὰτὶ ἦταν ξένος πρὸς τὴ ρίζα τοῦ θανάτου, τὴν ἀμαρτία. Ἐν τούτοις ἀπὸ ἄκρα συγκατάβαση ἀνέλαβε τὸ θάνατο, γιὰτὶ ἔτσι μποροῦσε ὀλότελα νά τὸν καταργήσει. Στό θάνατο ἀκολουθεῖ ὁ ἐνταφιασμός τῶν νεκρῶν σωματίων, πού δέν εἶναι φυσικά φαινόμενο ὁμοίμορφο (καύση νεκρῶν κ.ἄ.). Στό μνήμα ἐνταφιάζεται τὸ νεκρὸ σῶμα γιὰ νά ὑποστῆ τὴ διεργασία τῆς φθορᾶς. Ἐκεῖ ἐγκαταλείπει ἡ φύση τὰ καταλοιπά της, ἀφοῦ λειτουργήσει στὴ ζωὴ. Ὁ ἄνθρωπος, πλα-

σμένος ἀπὸ χῶμα, ἀποδίδεται στό χῶμα, γίνεται χῶμα. Σοφία μεγάλη τοῦ Θεοῦ! Στὴ διάλυση τοῦ μνήματος ὁ ἄνθρωπος, τὸ δύσκολο ζῶο καὶ δυσκοινομένο, ξεχνᾷ τούς καῦμούς καὶ τὶς πίκρες του, γαληνεύει στὴ σήψη του, ξεκουράζεται ἀπὸ τὸ μόχθο τοῦ βίου καὶ ἀπὸ τὴν κακότητα τῆς ἀμαρτίας του.

Στό μνήμα κατατέθηκε καὶ τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Δέχτηκε τίς κατὰ νόμον ἐντάφειες τιμές ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ. Ξεκουράστηκε στὸν τάφο καὶ ὁ Σωτὴρ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀμαρτωλὴ περιπέτεια τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ὀδύνη τοῦ πάθους του, ἀπὸ τὸ μαρτυρικὸ τέλος του *ὡπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς*. Δέν ἐνταφιάστηκε ὅμως γιὰ νά μείνει παντοτινὰ στό μνήμα οὔτε νά ὑποστῆ τὴ φθορὰ τὸ νεκρωμένο σῶμα του. Ἡ παραμονὴ του στό βάθος τῆς γῆς ἦταν προσωρινή, ὅσο θά βιάστανε καὶ ἡ παραμονὴ τῆς ψυχῆς του στὸν Ἄδη. Τρεῖς μονάχα μέρες, διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον ἄρχιζεν ὁ αἰώνιος σαββατισμός του, ἡ ἔναρξη τῆς μεγάλης φωτεινῆς καὶ ἀνέστερης ἡμέρας τῆς βασιλείας του. Διότι τὴν τρίτῃ ἀκριβῶς ἡμέραν, ἀφοῦ στὸν Ἄδη ὁ Λυτρωτὴς κατέλυσε τὸ κράτος τοῦ θανάτου, τὸ σῶμα του σηκώθηκε ἀπὸ τὸν τάφο, ἀπετίναξε τὸν ὕπνο τοῦ θανάτου στό φῶς τῆς νέας Ἄνατολῆς, ἐνώθηγε καὶ πάλιν μέ τὴν ἅγια ψυχὴ του καὶ ἀναστήθηκε μεγαλόπρεπα ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀφθαρτοποιημένο καὶ ἔνδοξο. Ἡ ἀνάσταση ἦταν τὸ τεματικὸ σημεῖο τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου του, ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νά φθάσει ὁ πραγματικὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Ἦταν ἡ ἀπαρχὴ τοῦ αἰῶνος τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἡμέρα ἡ Ὀγδόη ἡ ἀνέστερη καὶ ἀδιάδοχη, ἡ πλεουσα στό τρισήλιο φῶς τῆς μακαρίας Τριάδος. Αὐτὰ ὅλα συνισθανόμενοι στό βάθος τῆς ψυχῆς τους οἱ πιστοὶ ψάλ-

λουν μέ κατάνυξη καί πανηγυρική χαρά: «Αυτρωτά, ὁ Θεός εὐλογητός εἶν».

«Μία ὑπῆρχεν ἡ ἐν τῷ Ἄδῃ ἀχώριστος καί ἐν τῷ πατρὶ καί ἐν τῇ Ἑδέμ, θεότης Χριστοῦ, σὺν Πατρὶ καί Πνεύματι, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελωδούντων. Αυτρωτά, ὁ Θεός εὐλογητός εἶν».

Μία ἦταν ἀχώριστη, καί στόν τάφο καί στήν Ἑδέμ, ἡ θεότητα τοῦ Χριστοῦ μαζί μέ τή θεότητα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ ἁγίου Πνεύματος, γιά τή σωτηρία ἡμῶν πού μελωδοῦμε: «Αυτρωτά, ὁ Θεός εὐλογητός εἶν».

Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου ἦταν ἀνεκφοίτητη ἀπό τό θεοπρεπές τριαδικό του ἀξίωμα. Δέν ἦταν μετάβαση τοπική. Ἄν δέ στή Γραφή παρουσιάζεται ὁ Θεός νά κινεῖται καί νά περιπολεῖ, οἱ ἐκφράσεις αὐτές εἶναι ἀνθρωποπαθεῖς, προσδιοριζόμενες ἀπό τήν πλευρά τοῦ πλάσματος, πού δέν ἔχει ἄλλο τρόπο νά προσεγγίσει τό μυστήριο τοῦ Θεοῦ, παρά μέ δικές του φυσικές καί πνευματικές κατηγορίες. Ἡ ἐνανθρώπηση ἦταν συγκατάβαση θεϊκή. Ὁ Θεός θέλησε νά προσλάβει στήν ἀπειρη φύση του τό ἀνθρώπινο γιά νά τό σώσει. Ἡ σάρκωση δέν ἐπέφερε ἀλλοίωση στή θεότητα, ἐνα συγκερασμό μέ τό ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ὅπου μοιραῖα θά ἔχανε κάτι ἀπό τήν ἀπειρη ὀλοκληρία της· ἀλλ' ἦταν πρόσληψη τοῦ ξένου στοιχείου, εἰσόδος τῆς θεότητος σέ μιὰ νέα οἰκονομία ζωῆς, ὅπου τό θεῖο δέν ἐξανθρωπίζεται, ἀλλά τό ἀνθρώπινο ἐξυψώνεται καί θεοποιεῖται.

Στήν ἁγία Τριάδα δέν ὑπάρχουν μεταστάσεις καί μετατοπίσεις. Τά θεῖα πρόσωπα ἔχουν ἀιδιότητα στίς μεταξὺ σχέσεις τους. Δέν ὑπάρχουν σ' αὐτές χρονικοί προσδιορισμοί, τό πρότερον καί τό ὕστερον, ἀλλ' *ἅμα Πατήρ, ἅμα Υἱός, ἅμα καί Πνεῦμα ἅγιον*. Ἄλλωστε ἕκαστο θεῖο πρόσωπο δέν κατέχει ἕνα κομμάτι, ἀλλ' εἶναι φορέας τῆς ὅλης θεότητος. Σ' αὐτό ὑπάρχει ὀλοκληρη ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ χωρίς ἐπιμερισμούς καί κομματιάσματα, ἐνῶ συγχρόνως συνυπάρχουν καί τά ἄλλα δύο πρόσωπα, τά ὁποῖα ἐμπεριχωροῦν ἄλληλα, τό ἕνα δηλαδή βρίσκεται μέσα στά ἄλλα σέ μιὰ ἀρμονική ἀλληλοπεριχώρηση βουλῆσεως καί ἀγάπης.

Τή μεγάλη αὐτή χριστολογική ἀλήθεια τονίζει σέ λίγες λιτές γραμμές ὁ ἐμπνευσμένος κάλαμος τοῦ Ἰγνακίου. Μιά λέγει— ἦταν καί ἀχώριστη ἡ θεότητα τοῦ Χριστοῦ πού εἶχε κοινή μέ τή θεότητα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τόσο στόν Ἄδῃ ὅσο καί στήν Ἑδέμ. Στόν Ἄδῃ, ὅπου δεμένη ἀδιάσπαστα μέ τήν ψυχή ἔδωσε τή μάχη κατὰ τοῦ θανάτου καί κατέλυσε τό κράτος τῆς φθορᾶς. Ἄλλά καί στήν Ἑδέμ ἦταν ἡ ἴδια θεότητα, πού πλαστουργοῦσε ἀπό τό χῶμα τόν ἄνθρωπο. Δέν ἦταν ἐκεῖ ἄλλος Θεός. Ἄλλά ὁ ἕνας, ὁ πλάστης μαζί καί σωτήρας. Ὁ ἴδιος σέ ὄλες τίς φάσεις τῆς θείας ἐνεργείας του, στή δημιουργία, στή σάρκωση, στή λύτρωση. Ὁ ὅλος Θεός, ὄχι μόνον ἡ θεότητα τοῦ Λόγου, ἀλλά καί ἡ θεότητα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅπου δέ ἐνεργεῖ τό ἕνα πρόσωπο τῆς Τριάδος, ἐκεῖ ὑπάρχουν καί συνεργοῦν καί τά ὑπόλοιπα δύο. Στήν ἁγία Τριάδα, παράλληλα μέ τήν κοινότητα φύσεως, ἔχομεν καί κοινότητα βουλῆς καί ἐνεργείας, ἄν καί σέ ὠρισμένα πρό-

σωπα προσιδιάζουσαν ειδικές θεϊκές ενέργειες. Ὁ τριαδικὸς Θεὸς στὸ πεδίο τῆς ἐξωτερικῆς οἰκονομίας του ἐνεργεῖ «ἐκ Πατρὸς, δι' Υἱοῦ, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι». Στὸ τριαδικό αὐτὸ μυστήριον ζῶντες οἱ πιστοὶ εὐλογοῦν τὸ θεῖο Λυτρωτὴ τους, ψάλλοντας: «Ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ».

Ῥωδή η'. Ὁ Εἰρήμῳ.

«Ἐκστηθὶ φρίττων οὐρανέ, καὶ σαλευθήτωσαν τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Ἰδοὺ γάρ ἐν νεκροῖς λογιζέται ὁ ἐν ὑψίστοις οἰκῶν καὶ τάφῳ μικρῷ ξενοδογεῖται. ὃν παῖδες εὐλογεῖτε, ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, λαὸς ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Νὰ βγεῖς ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ νὰ φρίττεις (ἀπό τρόμο), οὐρανέ, καὶ νὰ σαλευτοῦν τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Διότι αὐτὸς ποὺ κατοικεῖ στὰ πολὺ ψηλά (στὸν οὐρανὸ) κατατάσσεται μεταξὺ τῶν νεκρῶν καὶ σάν ξένος φιλοξενεῖται σ' ἓνα μικρὸν τάφον. Αὐτὸν τὰ παιδιὰ νὰ εὐλογεῖτε, οἱ ἱερεῖς νὰ ἀνυμνεῖτε καὶ ὁ λαὸς νὰ ὑπερυψώνει στοὺς αἰῶνες.

Ἡ μετοχὴ τῆς φυσικῆς κτίσεως στὸ πένθος γιὰ τὸ θάνατο καὶ τὴν ταφὴ τοῦ νεκρωμένου Θεοῦ εἶναι κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο μίλησε καὶ προηγουμένως ὁ Ἵμνωδός. Ἡ συμμετοχὴ αὐτῆ ἐγένε πραγματικά κατὰ τὴ σταύρωση τοῦ Κυρίου. Ὁ ἥλιος ἔκρυψε τὶς ἀκτῖνες του καὶ σκοτάδι πικρὸ κάλυψε τὴ γῆ,¹⁸ γιὰ νὰ μὴ φαίνεται ἡ τόσο μεγάλη ἀσκήμια τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ σταυρώνοντας τὸν Κύριο ἔφθασε στὸ ἀποκορύφωμα τῆς κακομορφίας του, στὴ χειρότερη ἔκδοσιν τοῦ πλάσματος τοῦ ἀφηνιασμένου ἀπὸ τὸν οἶστρο τῆς κακότητος καὶ μεθυσμένου ἀπὸ τὸ στυφὸ κρασί τῆς ἀμαρτίας, ποὺ ἀπλόχειρα τὸ κερνοῦσε ὁ σατανᾶς. Ἡ γῆ συνταράχθηκε στὸ

18. Λουκ. 23, 44, 45.

άγγελινὸ θέαμα τῆς νεκρώσεως τοῦ Πλάστη της. Οἱ πέτραι σίστηκαν καὶ τὰ μνήματα ἀνοίχτηκαν γιὰ νὰ βγοῦν ἀπὸ μέσα τους οἱ νεκροί,¹⁹ μάρτυρες καὶ αὐτοὶ τοῦ δράματος τοῦ νεκρωμένου Θεοῦ. Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ἀναταραχὴ συνέβαινε γιὰ τὸ μεταξὺ τῶν νεκρῶν ἦταν «ὁ ἐν ὑψίστοις οἰκῶν» καὶ ἐν «τάφῳ μικρῷ» δεχόταν φιλοξενία αὐτὸς πού τὴν οἰκιστὴν τοῦ ἔχει ψηλά στοὺς οὐρανοὺς. Ὁ ἀχώρητος Θεός, ὁ ἐποχούμενος «ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων»,²⁰ ὁ «συνέχων δρακί τὴν κτίσιν», «σμιρνύνεται», ὥστε νὰ «χωρέσει» σ' ἓνα μικρὸ μνημεῖο! Ζητᾷ νὰ βρεῖ κατάλυμα σέ λίγα μέτρα φιλόξενης γῆς! Ολίγο βεταί, λοιπόν, ἡ κτίσις γιὰ τὸ μικρὸ δράμα τοῦ Θεοῦ. Πολύ περισσότερον ὅμως πενθεῖ γιὰ τὴν πώρωσις τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ μὲ τόση ἀχαριστία πλήρωσε τὸν Πλαστοργό του, τὸν εὐεργέτην του πού ἤλθε στή γῆ, πῆρε τὴ φύση του, ἔζησε κοντὰ του γιὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσει ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τοῦ θανάτου. Ὁ λαὸς ὅμως τοῦ Θεοῦ πανηγυρίζει διὰ τὸ θάνατόν καὶ τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, γιὰτί σ' αὐτὰ βλέπει τὴ χρυσὴ στιγμὴ τῆς ὑπάρξεώς του, πού βαρύνει πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ νὰ ἔχει στή ζωὴν του, τὴ λύτρωσίν του ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σατανᾶ καὶ τοῦ σκοτεινοῦ ἐπιτελείου του. Ὁ Ἵμνωδὸς προσκαλεῖ τὰ ἀμόλυτα παιδιὰ νὰ εὐλογήσουν, νὰ κατατίσουν αἶνο γι' αὐτὸν πού τὰ ἔπλασε, τὰ ἀποδέχεται καὶ τὰ προστατεύει. Τοὺς ἱερεῖς πού εἶναι ταγμένοι στὴν ὑπηρεσίαν του νὰ τὸν ἀνυμνοῦν, ὡς ἄξιοι λειτουργοὶ καὶ ὑπηρέτες του. Καὶ τὸ λαὸν πού ἀποτελεῖ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας του, νὰ τὸν ὑπερψῶναι «εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

19. Ματθ. 27, 52, 53.

20. Ψαλμ. 103, 3.

Τὰ Τροπάρια τῆς Ὁδῆς

«Λέλυται ἄχραντος ναός, τὴν πεπτωκυῖαν δέ συνανίστησι σκηνήν. Ἀδάμ γάρ τῷ προτέρῳ δεύτερος ὁ ἐν ὑψίστοις οἰκῶν, κατῆλθε μέχρ' Ἄδου ταμείων· ὃν Παῖδες εὐλογεῖτε, Ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, λαὸς ὑπερψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Ἔχει καταλυθεῖ (νεκρωθεῖ) ὁ ἄχραντος ναός (τὸ καθαρὸ σῶμα). Μαζὶ του δέ συνεγείρει καὶ τὴ σκηνή πού ἔπεσε (τὴ φύσις τοῦ ἀνθρώπου). Διότι αὐτὸς πού κατοικεῖ στὰ πολὺ ψηλά (στοὺς οὐρανοὺς), ἀφοῦ ἔγινε δεύτερος Ἀδάμ (μετὰ τὸν πρῶτο, τὸ γενάρχη) κατέβη μέχρ' ἰσώτερα διαμερίσματα τοῦ Ἄδου (γιὰ νὰ γλυτώσει τὸν πεσόνα Ἀδάμ). Αὐτὸν τὰ παιδιὰ νὰ εὐλογεῖτε, οἱ ἱερεῖς νὰ ἀνυμνεῖτε καὶ ὁ λαὸς νὰ ὑπερψῶναι «εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Σύμφωνα μετ' τὴν πρόρρησις τοῦ Κυρίου: «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν»,²¹ τὸ σῶμα του παραδόθηκε στὸ θάνατο ἀπὸ τοὺς μαιφόνους σταυρωτῆς του. Τὸν σκότωσαν οἱ Ἑβραῖοι, πληρώνοντας τὸ μέτρο τῶν πατέρων τους, πού φόνευαν τοὺς δικαίους καὶ λιθοβολοῦσαν τοὺς προφῆτες. Τὸ σῶμα του ὅμως ὁ Κύριος τὸ ἀνέστησε τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τὸν τάφο καὶ μαζὶ του συνανέστησε καὶ «τὴν πεπτωκυῖαν σκηνήν», δηλαδὴ τὴ φθαρμένην ἀ-

21. Ἰω. 2, 19.

πό τήν ἁμαρτία φύση τοῦ ἀνθρώπου, πού χάλασε στόν κῆπο τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἀρχαία παρακοή. Τή φύση αὐτή γιά νά τήν ἀναστήσει τήν προσέλαβε ὀλόκληρη ἀπό τήν ἀγνήν Παρθένον τῆς Ναζαρέτ διά τῆς δυνάμεως τοῦ παναγίου Πνεύματος. Στό σημεῖο αὐτό ὁ Ἰμνωδός χρησιμοποιεῖ τόν ἀντιθετικό παραλληλισμό μεταξύ τῶν δύο Ἀδάμ, πού χρησιμοποιοῖ ἡ Γραφή, καί εἶναι τόσο προσφιλῆς στήν ὀρθόδοξη πατερική παράδοση. Ὁ πρῶτος Ἀδάμ ἦταν ἡ φυσική ρίζα τῆς ἀνθρωπότητας. Ἦταν ὁ γενάρχης, ὁ προπάτορας. Αὐτός δέν κληροδότησε μονάχα τή ζωή στούς ἀπογόνους του, ἀλλά, μέ τήν παράβαση τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, μετέδωσε σ' αὐτούς τή φθορά τῆς δικῆς του φύσεως. Ἡ πρωτόπηκτη σκηνή τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως χάλασε. Σωριάστηκε κάτω ἐρειπωμένη καί ἀγνώριστη, λεηλατημένη ἀπό τήν κατάρρα καί τό θάνατο. Γιά νά ἀναστηλώσει τήν «πεπτακυῖαν φύσιν» ὁ Πλαστοουργός, νά τήν ἀνασκευάσει καί νά τήν ἀναπλαιώσει, ἔγινε στόν κατάλληλο καιρό δεύτερος Ἀδάμ, πῆρε δηλαδή τή φύση τοῦ γενάρχη πλήρη καί τέλεια, χωρίς ὅμως τό στοιχεῖο τῆς ἁμαρτίας. Ἀνέλαβε ἀπό τά χέρια τοῦ γηρασμένου προπάτορα τή χαμένη ὑπόθεση τοῦ ἀνθρώπου, αὐτό πού ἔπρεπε νά κάνει ἐκεῖνος καί δέν τό ἔκανε μέ τήν πτώση του. Ἐφερεν εἰς πέρας τό μπλοκαρισμένο ἀπό τήν ἁμαρτία ἔργο, καρφώνοντας στό σταυρό τό σῶμα του γιά νά πατήσει τό θάνατο πού ἔβρασε στή φύση τοῦ πεσμένου προπάτορα. Καί ὄχι μονάχα αὐτό· κατέβηκε μέ τήν ψυχή του «μέχρις Ἄδου ταμείων». Ἐπισκέφθηκε τόν ἐχθρό στήν ἴδια του τήν περιοχή. Τόν ἀντιμετώπισε στά σκοτεινά βῆθη τῆς ἐπικρατείας του καί μέ τή ρομφαία τῆς θεότητός του κατέκοψε τίς σάρκες του, ἔλυσε τό φρικτό καί ἀποτρόπαιο

κράτος του. Ἔτσι ἡ νίκη πού κερδήθηκε στό σταυρό, ὀλοκλήρωθηκε στόν Ἄδη. Μέ τήν ἐνδοξη ἀνάστασι τοῦ Λυτρωτῆ ἀναστηλώθηκε πλήρως ἡ φύση πού ἔπεσε, ἀνέτρεξε στήν παλαιά τῆς δόξα καί εὐγένεια, ἀναδομήθηκε στή θεανθρώπινη ὑπόστασι τοῦ Σωτῆρος καί ἀνέκτησε τόν ἀπολεσθέντα θεοδύναμο προορισμό τῆς. Στό δεύτερο Ἀδάμ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε θεός, ἀπορρίπτοντας ὅ,τι σαθρό τοῦ κληροδότησε ὁ πρῶτος, τό χόλασμα τῆς ἀποστασίας καί τό φαρμάκι τῆς φθορᾶς. Ὁ λαός τοῦ Θεοῦ, ἀναδομημένος καί αὐτός στόν καταλυθέντα καί ἀναστάντα ναόν τοῦ Χριστοῦ, δοξάζει καί ἀνυμνεῖ τό Σωτήρα του εἰς τούς αἰῶνας.

«Πέπαιται τόλμα μαθητῶν, Ἀριμαθαίας δέ ἀριστεύει Ἰωσήφ· νεκρόν γάρ καί γυμνόν θεώμενος, τόν ἐπί πάντων Θεόν, αἰτεῖται καί κηδεύει κραυγᾶζων· ὄν Παῖδες εὐλογεῖτε, Ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, λαός ὑπερψοῦτε εἰς πάντας τούς αἰῶνας».

Ἐνῶ ἡ τόλμη τῶν μαθητῶν (ἀπό φόβου) ἔχει παύσει, παίρνει «ἀριστα» (στή συμπεριφορά του) ὁ ἀπό Ἀριμαθείας Ἰωσήφ. Διότι, βλέποντας νεκρόν καί γυμνόν σέ τόν ἐπί πάντων Θεόν, ζητεῖ ἄδειαν (ἀπό τόν Πιλάτο) καί σέ κηδεύει, κραυγᾶζων· «ὄν Παῖδες εὐλογεῖτε, Ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, λαός ὑπερψοῦτε εἰς πάντας τούς αἰῶνας».

Ἡ τόλμη καί τό θάρρος τῶν μαθητῶν ἐξαντλήθηκαν. Ἡ δειλία τῆς φύσεως βάρυνεν ἀσφυκτικά στήν ψυχή τους. Ἰδιαιτέρα τοῦ Πέτρου ἡ προπέτεια καί τά μεγάλα λόγια ἐξ-

ατιμίστηκαν μπροστά σ' ένα αδύναμο κορίτσι.²² Ἀρνήθηκε μέ ὄρο τοῦ Κυρίου αὐτός πού μεγαλόστομα ἐξήγγειλεν, ὅτι καί τή ζωή του θά θυσιάσει γι' αὐτόν²³ καί πού στόν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ τράβηξε μαχαίρι καί ἔκοψε τό ἀφτί τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέα²⁴! Ὅλοι δέ οἱ μαθητές, ταραγμένοι ἀπό τά γεγονότα τῆς σταυρώσεως, διασκορπίστηκαν σάν πρόβατα χωρίς ποιμένα καί, «διὰ τόν φόβον τῶν Ἰουδαίων», ἔμειναν κλεισμένοι σ' ένα ὑπερώον στά Ἱεροσόλυμα²⁵. Ἡ ὀρμή τῆς ζωῆς διεκδικοῦσε τά δικαιώματά της στίς φοβερές καί ταραγμένες ἐκεῖνες στιγμές. Ἀργότερα, ὅταν θά λάβαιναν τήν ἐπιφοίτηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θά ἔσπαζεν ἡ φύση τά δεσμά τοῦ φόβου καί τῆς ἀτολμίας της, θ' ἀντιμετώπιζε μέ θάρρος τή μανία τῶν διωχτῶν τῆς πίστεως καί θά ὁμολογοῦσε Κύριον Ἰησοῦν ἐνώπιον δυναστῶν καί βασιλέων!

Καί ὅμως· στίς θυελλώδεις ἐκεῖνες ὥρες πού σάλεуαν τά σπλάγχνα τῆς γῆς καί ἀνεμογλεύονταν οἱ δυνάμεις τῆς κτίσεως, καί ἐνώ οἱ ἐπίσημοι μαθητές μηδενίζονταν στή διαγωγή τους ἀπέναντι στό Διδάσκαλο, ὁ ἀπό Ἀρμαθαίας Ἰωσήφ, κρυφός μαθητής τοῦ Ἰησοῦ, ἔπαιρνε «ἄριστα». Βλέποντας τόν ἐπί πάντων Θεόν νά εἶναι νεκρωμένος καί γυμνός ἐπάνω στό σταυρό, τόλμησε. Παρουσιάστηκε στόν Πιλάτο²⁶ καί ζήτησε ἄδεια ν' ἀποκαθηλώσει τό νεκρό σῶμα καί νά τό ἐνταφιάσει. Στή ψυχῇ του δέν δούλεψαν διλήμματα

22. Ματθ. 26, 19.

23. Ἰω. 13, 37.

24. Ματθ. 26, 51. Ἰω. 18, 10.

25. Ἰω. 20, 19.

26. Ματθ. 27, 58.

τα. Δέν φοβήθηκε ὅτι τό διάβημά του μποροῦσε νά τοῦ στοιχίσει, ἂν μή τι ἄλλο, τό ἀξίωμά του. Καί εἶναι γνωστόν πόσον οἱ ἄνθρωποι εἶναι εὐαίσθητοι στό σημεῖο αὐτό. Ἀφοβᾶ, λοιπόν, προσῆλθε στόν ἡγεμόνα γιά νά τελέσει τό ὑπέρτατο χρέος σάν μιά μικρή ἀνταπόδοσι σ' Ἐκεῖνον, τό κραταῖο χέρι τοῦ ὁποίου πνίγει σέ χρηστότητες καί ἀγαθίσυνες τά πλάσματά του· τό χρέος πρὸς τό νεκρωμένο Θεό, τόν εὐεργέτη καί ἀγαπημένο του Διδάσκαλο. Πῆρε, λοιπόν, «ἄριστα» ὁ Ἰωσήφ μέ τή γενναιότητα καί τήν ἀφοβία του, ἀνοίγοντας τό δρόμο πρὸς τό ὑπέρτατο χρέος, πού ἀργότερα θά ἐξαργυρωνόταν μέ τόσα αἵματα καί τόσες θυσίες. Ὡς πρᾶξη τοῦ Ἰωσήφ θαρρετή καί εὐλογημένη! Πόσο ψηλά ἀνεβάζεις τή φύση, πόσο τήν ὁμορφαινεις, δρασκελίζοντας τοὺς οὐρανούς καί ἀνεβάζοντας τό πλάσμα μπροστά στό θρόνο τοῦ Ἵψίστου!

« Ὡ τῶν θαυμάτων τῶν καινῶν! Ὡ ἀγαθότητος!
Ὡ ἀφράστου ἀνοχῆς! ἔκῶν γάρ ὑπὸ γῆν σφραγίζε-
ται ὁ ἐν ὑψίστοις οἰκῶν, καί πλάνος Θεός συκοφαν-
τεῖται· ὃν Παιδες εὐλογεῖτε, Ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε,
λαός ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Ποῖα θαύματα καινοφανῆ καί πρωτόγνωρα! Ποῖα ἀγαθότητα καί ἀνοχή ἄφραστη! Διότι θεληματικά θάβεται κάτω ἀπὸ τή γῆ καί σφραγίζεται μέ σφραγίδες, αὐτός πού κατοικεῖ ψηλά στοὺς οὐρανούς καί συκοφαντεῖται σάν Θεός πού πλανεύει τόν κόσμον· «ὃν Παιδες εὐλογεῖτε, Ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, λαός ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Ἡ γῆ μέ σκεπάζει μέ τή θέλησή μου· ἀλλά οἱ φύλακες τοῦ Ἄδη φρίττουν, βλέποντάς με, Μητέρα, νά εἶμαι ντυμένος τή βαμμένη μέ αἷμα στολήν τῆς ἐκδικήσεως (τῆς τιμωρίας). Διότι, ἀφοῦ πατάξω στό σταυρό τούς ἐχθρούς δαίμονες, θ' ἀναστηθῶ καί θά σέ γεμίσω μέ δόξαν ἄφθαρτη.

Ὁ τρυφερός διάλογος ἀνάμεσα στόν Ἰῖόν καί τή Μητέρα συνεχίζεται. Μητέρα μου —λέγει ὁ Κύριος— ἡ γῆ μέ σκεπάζει μέ τή θέλησή μου. Δέν σύρομαι ἄθελά μου στόν τάφον. Ἡ κατάθεσή μου σ' αὐτόν δέν εἶναι σημεῖο φυσικῆς ἀδυναμίας μου. Δέν πληρώνω τό καθολικό χρέος τῆς φύσεως. Ὁ ἐνταφιασμός μου ἦταν ἀπόφαση τῆς προαιώνιας θείας βουλῆς. Ὅτι δέν εἶναι σημεῖον ἀδυναμίας μου φαίνεται μέ τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖον οἱ ἀπυλωροί τοῦ Ἄδου ὑποδέχτηκαν τήν ψυχή μου. Οἱ ὁποῖοι, βλέποντας ὄχι ἕναν ἀπλό νεκρό ἀλλά τόν ἴδιο τόν Θεό νά διατρίβει στόν Ἄδην, ἔφριξαν. Τούς κατέλαβε τρόμος καί κατάπληξη. Εἶδαν τόν δυνατό νά εἶναι ντυμένος τήν ἀμφίεση τοῦ πάθους βουτηγμένη στό μαρτυρικό αἷμα, ἔτοιμο νά πάρει ἐκδίκηση, καταλύοντας τό ἀποτρόπαιο κράτος τους. Ἔτσι δέ —συνεχίζει ὁ Ἰῖός— ἀφοῦ πατάξω τούς ἐχθρούς μου πάνω στό σταυρό, θ' ἀναστηθῶ ἔνδοξος ἐκ τῶν νεκρῶν καί θά σέ λαμπρύνω μέ δόξα παντοτινή καί ἀδιάφθαρτη.

« Ἀγαλλιάσθω ἡ κτίσις, εὐφραίνέσθωσαν πάντες οἱ γηγενεῖς· ὁ γάρ ἐχθρός ἐσκύλευται Ἄδης· μετά μύρων γυναικες προσουπαντάτωσαν· τόν Ἀδάμ σὺν τῇ Εὐᾷ λυτροῦμαι παγγενῆ, καί τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξαστήσομαι».

Ἄς γεμίσει ἀπό ἀγαλλίαση ἡ κτίση καί ἄς εὐφρανθῶν ὅλοι ὅσοι πλάστηκαν ἀπό τῆ γῆ· διότι ὁ Ἄδης, ὁ φοβερός ἐχθρός, ἔχει κατά κράτος ἠττηθεῖ καί ἔχει χάσει τή δύναμή του. Οἱ μυροφόρες γυναῖκες ἄς ἔλθουν στόν τάφο νά μέ προῦπαντήσουν. Διότι μέ τήν ταφή μου σώζω ἀπό τό θάνατο τόν Ἄδᾶμ καί τήν Εὐᾶ μαζί μέ ὅλο τό γένος τους. Τῆν δέ τρίτη ἡμέρα θ' ἀναστηθῶ ἀπό τό μνήμα ἔνδοξος.

Τό φινάλε τοῦ Κανόνος εἶναι ἕνας πανηγυρικός ὕμνος στόν ταφή καί τήν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, πού χαρίζουν στόν ἄνθρωπο τήν ἀφθαρσία καί τήν πνευματικὴν ἀνακαίνισι. Ὁ Ἰμνωδός, κατεχόμενος ἀπό βαθιὰ συγκίνηση γιά τὰ ἄπειρα μεγαλεῖα τῆς κενώσεως τοῦ Λόγου, ἀφῆνει διάτορη κραυγή. Ἄς νοιάθουν μεγάλη χαρά καί εὐφροσύνη —κραυγάζει— ἡ κτίση καί οἱ πλασμένοι ἀπό τό χῶμα ἄνθρωποι. Διότι ὁ Ἄδης, ὁ μεγάλος ἐχθρός τοῦ κόσμου, νικήθηκε κατά κράτος καί σκυλεύτηκε ἀπό τό μεγάλο ἐκπορθητή, τόν Ἰῖόν τῆς Παρθένου καί τοῦ Θεοῦ. Νικήθηκε ἀπό τόν ἰσχυρό, πού κατέτρωψε τό θάνατο στό σταυρό, συνέτριψε τό διάβολο καί παρεδειγμάτισε στό ξύλο τίς ἀρχές τοῦ σκότους καί τῆς ἀνομίας.³⁰ Τώρα ἄς ἔλθουν οἱ μυροφόρες γυναῖκες στό μνήμα μου, νά περιποιηθῶν τό νεκρό σῶμα μου μέ τὰ μύρα καί τὰ ἀρώματα τῆς ἀγάπης τους, σάν ἕνα ὕστατο χαιρετισμό στό νεκρωμένο Διδάσκαλο. Μέ τόν ἐνταφιασμό μου σώζω ἀπό τή φθορά τό πρωτόπλαστο ζεῦγος τῶν ἀνθρώπων, τόν Ἄ-

30. Κολ. 2, 15.

δάμ και τήν Εύαν, πού μέ τό παραπάτημά τους πότισαν τούς ανθρώπους, πού γεννήθηκαν ἀπ' αὐτούς, μέ τό θανατερό δηλητήριο τῆς ἁμαρτίας, καί τούς ὁποίους σώζω σάν γένος συλλογικά ἀπό τό θάνατο. Σάν ἐπισφράγιση δέ τοῦ σωτηρίου ἔργου μου στό μνήμα καί σάν κατάληξη τῆς λυτρώσεως, θ' ἀναστηθῶ τήν τρίτη ἡμέρα ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀνασταίνοντας μαζί μου καί τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν πτώση του.

Στό σημεῖο αὐτό τελειώνει ἡ ἐκθεσή μας γιά τό τραγούδι τοῦ Νεκρωμένου Θεοῦ. Τό τραγούδι πού πλέκεται γύρω ἀπό τήν ταφήν τοῦ Κυρίου, πού ἀποτελεῖ τό περιεχόμενο τῆς ἐορτῆς τοῦ Μ. Σαββάτου. Οἱ ποιητές τοῦ Κανόνος μέ καθαρή ἔμπνευση καί μέ ἄφθαστο λυρισμό συγκεντρῶνουν στό στίχο τους τούς παλμούς τῆς ὀρθόδοξης ψυχῆς, τό σίρημα τῆς καρδιάς πού, τρωμένη ἀπό τό βέλος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ξεστᾶ σέ ἀνύμνηση τοῦ λυτρωτικοῦ θαύματος. Στίς γραμμές τοῦ Κανόνος συμπυκνώνεται κατὰ τρόπο πραγματικά ἀριστουργηματικό τό δόγμα τοῦ Νεκρωμένου Θεοῦ πού στό μνήμα του τελεῖ αἰώνιο σαββατισμό, τήν κατάπαυση ἐκ τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου του. Γιατί ἡ ταφή προϋποθέτει νέκρωση καί ἡ νέκρωση θάνατον. Ἀπό τό θάνατο δέ ἀντλεῖ καί ἡ ταφή τή μεγάλη σημασία της. Ὁ Θεός πέθανε στό σταυρό καί ἐτάφη. Τό σῶμα του κατατέθηκε στή γῆ. Ὁ θάνατος ὅμως τοῦ Θεοῦ δέν σήμαινε ἀφανισμό οὔτε ἡ ταφή τοῦ σώματος του ἀποσύνθεση καί διαφθορά. Θά ἦταν ἀφόρητα μαρῶς ἓνας τέτοιος ισχυρισμός. Μέ τό θάνατό του ὁ Θεός πάτησε τό θάνατο, ὅπως πανηγυρικά ψάλλει ἡ Ἐκκλησία μας («θανάτω θάνατον πατήσας»). Στήν ταφή του δέ, ἐξακολουθοῦσε νά ὑπάρχει «ἡ τῶν ἀπάντων ζωή»

στό σῶμα τό ἄχραντο, πού δέν μποροῦσε νά ἠττηθεῖ ἀπό τή φθορά καί τή διάλυση. Ἔτσι τό μνήμα τό ἅγιο, ὁ τάφος ὁ εὐκλεῆς καί πανόλβιος, ἀναδείχθηκε πηγὴ ζωῆς θείας καί ἀκαθαίρετης. Μεταβλήθηκε ἀπὸ θῆκη νεκρώσεως, σέ θάλαμο ζωῆς ἀέναης καί ἄφθαρτης. Ἀπὸ τό ὄλβιο μνήμα τοῦ Ἀριμαθαίας ἐξαπολύονται αἰεζώες οἱ ἀκτῖνες τῆς θείας ἐνεργείας, στό φῶς τῆς ὁποίας ἀναβαπτίζεται ἡ κτίση, θεωποεῖται ὁ ἄνθρωπος, καταλάμπονται οἱ ἀγγελικοὶ νόες, διαλύεται ἡ φθορά, ἀνακαινίζονται τὰ σύμπαντα, δένονται ἀδιάρρηκτα τὰ πλάσματα μέ τόν πλάστη τους. Ἡ ταφή ὁμῶς τοῦ Χριστοῦ δέν ἔχει ὑπόθεση μονάχα τό ἄχραντο σῶμα του· ἀναφέρεται καί στή θεοχώρητη ψυχὴ του, πού ἐνώσω τό σῶμα της βρισκόταν στόν τάφο, αὐτὴ, δεμένη ἀδιαχώριστα μέ τή θεότητα, κατέβηκε ἐκεῖ πού εἶχε τὰ λημέρια του ὁ θάνατος, στά σκοτεινὰ καί ἀπόκρυφα τοῦ Ἄδη καταγῶγια. Κατέβηκε στή φυλακὴ τῶν ψυχῶν, ὀπλισμένη μέ τή ρομφαία τοῦ Θεοῦ, μέ τήν ὁποία κατέκοψε τίς σάρκες τοῦ φοβεροῦ καρκινώματος τοῦ θανάτου, ἐπληξε στήν καρδιά του τόν Ἄδη καί διέλυσε τή φοβερὴ τῆς νεκρώσεως μηχανή. Στόν Ἄδη ἡ ζωὴ νίκησε τό θάνατο, τό φῶς ἀφάνισε τὰ σκοτάδια τῆς ἀποπλανήσεως, ἡ χαρὰ ἔσβησε τή λύπη, ὁ οὐρανός ὑπέταξε τὰ καταχθόνια!

Ὁ τάφος, λοιπόν, καί ὁ Ἄδης εἶναι τὰ δύο μεγάλα σημάδια τοῦ θαύματος τοῦ Θεοῦ. Στόν πρότον ἡ ἀγιασμένη ὕλη (τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ) νικά τή φυσική νέκρωση. Στό δεύτερο, τό θεοδύναμο πνεῦμα (ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου) συντρίβει τό θάνατο. Καί τὰ δύο δέ ἀποτελοῦν προμηνύματα τῆς ἐνδόξου ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἡμέρας τῆς φωτεινῆς καί ἀδιάδοχης, τῆς Ὀγδόης, πού διαδέχτηκε τό Σάββατο τῆς

πρώτης δημιουργικής οικονομίας. Κατά τήν όποιαν απάντα πεπλήρωται φωτός», είναι φωτεινή διαύγεια και διαφάνεια, θεοποίηση στην άκτιστη θείαν ενέργεια.

Αυτό τό ύπέροχο τραγούδι τραγουδάμε από τό βάθος τής όρθοδοξης ψυχής μας στους θείους μελωδικούς ρυθμούς του ποιήματος τών άγιών ύμνογράφων. Τό τραγουδάμε μέ συγκίνηση και χαρά, αφιερωμένο στό μεγάλο Νεκρό, πού μάς χάρισε τήν έλευθερία από τά δεσμά τής σατανικής δουλείας, από τό ζυγό τής φθοράς και του θανάτου. Καί τό τραγουδάμε, ελπίζοντας και στή δική μας έξανάσταση, στή βοήθεια του Νεκρωμένου Θεού, στή χάρη του ζωηφόρου πάθους του, μέ τήν όποία θά μπορούμε νά νικήσουμε κι ' έ- μεις τό θάνατο, τή νέκρωση τών πονηρών έργων μας, θά πετύχουμε τό θάνατο του «πνευματικού θανάτου», και τήν έ- γερσή μας στή ζωή του ούρανοϋ, τήν αιώνια και άφθαρτη!

Έκδοσεις «ΤΗΝΟΣ»

Βελεσιμῶνος 6, 114 71 Αθήνα, Τηλ. 64.25.998

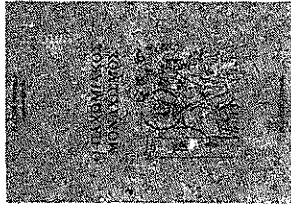
PLACIDE DESEILLE, Αρχιμανδρίτου

Ο ΠΑΧΩΜΙΑΚΟΣ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

(Πνευματικός σχολιασμός - Οι Κανόνες)
μετάφρ. Νικοδήμου Μπαρούση, Ίερομονάχου

σελ. 160

Γιά τό πολύτιμο βιβλίο αυτό διαβάζουμε στον πρόλογο:

... Έν τούτοις έλεγε πάντοτε κάποιος βαθύ-τερος πνευμ ατικός σχολιασμός του βίου και τών γραπτών κειμένων του ιερού Πατρός, μέ ά-ποτέλεσμα νά συνεχίζεται η άγνοια τής ύψηλης πνευματικότητάς του.

Πρό έτών, ό ' Αρχιμανδρίτης π. Placide Desel- le, διακεκρωμένος αδελφός τής αγιορείτικης Ίε-ρας Μονής Σιμωνοπέτρας, έξέδωσε στα γαλλικά ένα εκτεταμένο σχολιο στον βίο και τήν πολιτεία-του όσιου Παχωμίου. Τό σχολίο αυτό άποτελεί τό πρώτο μέρος του βιβλίου αυτού.

Διατρέχοντας κανείς τίς σελίδες αυτής τής έργασίας άνακαλύπτει μέ χα-ρά ένα στοργικότατο, ένα κατάβραθα πονεμένο γέροντα Παχώμιο, «πλήρη πίστειας και δυνάμειως» πνευματικής, άφάνταστα διακριτικό, αυστηρότατα άσκητικό, «έν πλήρει έπιγνώσει» φιλόδηρωτο.

Οι πολυάθροπες μοναχικές του κοινότητες ήταν μέν όργανωμένες ά-φιστα, αλλά δέν βασίστηκαν τόσο στην άριότητα τών ιερών κανόνων του, όσο στη ζωντανή πνευματική έξάρτηση από τόν ήγούμενο, τόν Πατέρα (Πα-χώμιο)...

...Στό δεύτερο μέρος τούτου του βιβλίου υπάρχουν, για πρώτη φορά, άπ' ό,τι μπορώ νά ξέρω σέ ελληνική μετάφραση, όλοι οι κανόνες τής μοναχι-κής «Κοινωνίας» του όσιου Παχωμίου, κανόνες πού συνετάχθησαν περι-στασιακά είτε από τόν ίδιο είτε από τούς διαδόχους του ήγούμενους σέ κοινή σκέψη, μέ τήν φροντία πού τούς περιέβαλλε.

Τέλος υπάρχουν, πάλι για πρώτη φορά στα ελληνικά, πνευματικότατα κείμενα γραμμένα από τόν άγιο Παχώμιο και τούς πρώτους διαδόχους του ήγούμενους, τόν όσιο Θεόδωρο τόν ήγασμένο και τόν ' Ωρόσιο.

(Τού ίδιου συγγραφέως: «Τό Εδωγγέλιο στην έρημο» — Συνοπτική θεωρηση τής ιστορίας του Μοναχισμού, σελ. 152)

ΑΝΔΡΕΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΩΜΕΝΟΥ ΘΕΟΥ

(ΘΕΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΟΝ
ΚΑΝΟΝΑ ΤΟΥ Μ. ΣΑΒΒΑΤΟΥ)

Ἄνδρου Θεοδώρου
Καθηγ. Παν/μίου
«Τὸ τραγούδι τοῦ νεκρωμένου Θεοῦ»
(Θεολογικὸ σχόλιο στὸν Κανὸνα
τοῦ Μ. Σαββάτου)

© Ἐκδόσεις «ΤΗΝΟΣ»
Βαλσαμῶνος 6, 11471 Ἀθήνα, τηλ. 6425998

Φωτοστοιχειοθεσία-Σελιδοποίηση: LINE ART
Θεμιστοκλέους 49, Ἀθήνα, 3642451

Α.Ε. 957 Α. 01396/01

ISBN 960-273-086-0

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΤΗΝΟΣ»
ΑΘΗΝΑΙ 1994